

Norske Takstolprodusenters Forening og Treteknisk Institutt:

”Trekonstruksjoner”

”Viktige momenter ved utforming av lavenergi- og passivhus ”

Siv.ing. Trond Bøhlerengen, SINTEF/Byggforsk
Quality Airport Hotel Gardermoen 3. februar 2015

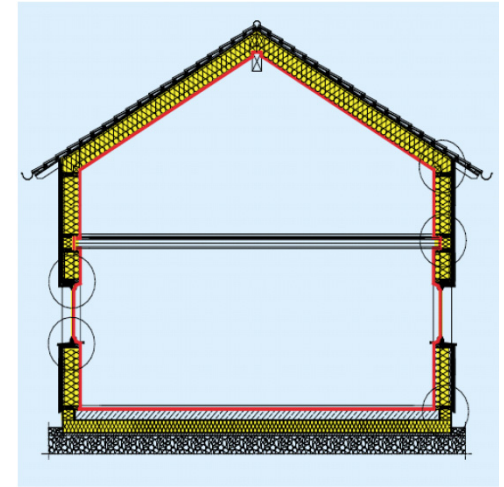

Passivhus, TEK10 og Lavenergihus

Bygningsdel/egenskap	Passivhus (NS 3700)	TEK10	Lavenergi (NS 3700)
U-verdi yttervegg	$\leq 0,15 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$	0,18	0,18
U-verdi tak	$\leq 0,13 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$	0,13	0,13
U-verdi golv	$\leq 0,15 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$	0,15	0,15
U-verdi vindu	$\leq 0,80 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$	1,2	1,2
U-verdi dør	$\leq 0,80 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$	1,2	1,2
Normalisert kuldebroverdi, ψ''	$\leq 0,03 \text{ W}/(\text{m}^2\text{K})$	0,03 og 0,06	0,04
Lekkasjetall ved 50 Pa, n_{50}	$\leq 0,6 \text{ h}^{-1}$	1,5 og 2,5	1,0

Fremtidens bygninger: Passivhus - Hva må til??

- **Kompakte bygg**
- **Kuldebroer må unngås**
- **Lave U-verdier:**
- **Lufttette bygg**
- **Kontinuerlige sperresjikt**
- **Tekniske anlegg på "varm" side**
- **God fuktkontroll**

- **Lavt varmebehov**

Generelt om passivhus Valg og konsekvenser

Byggforskserien

Byggdetaljer – desember 2013

473.010

0 Generelt

01 Innhold

Denne anvisningen gjør rede for faktorer som har betydning for å oppnå passivhusstandard for bygninger ved norske forhold, se fig 01. Anvisningen omtaler valg og konsekvenser på et overordnet nivå. Den tar også for seg roller og oppgaver for den enkelte aktør og hensyn ved prosjektering av nybygg og løsninger. Konkrete og detaljerte beskrivelser og løsninger fins i Byggforskserien for øvrig. Dokumentasjon av passivhus er beskrevet i Byggdetaljer 473.015 *Dokumentasjon av passivhus og lavenergibygninger i henhold til NS 3700 og 3701*.

Anvisningen har hovedfokus på større bygninger, men prinsippene gjelder også for småhus. Se også [951].

1 Bakgrunn

11 Passivhus i Norge

Passivhus er kjent som bygninger med veldig lavt energibehov og godt inn klima. I Norge er kriteriene for passivhus for henholdsvis boligbygninger og yrkesbvaninaer aitt i NS 3700 og NS 3701. Konseptet

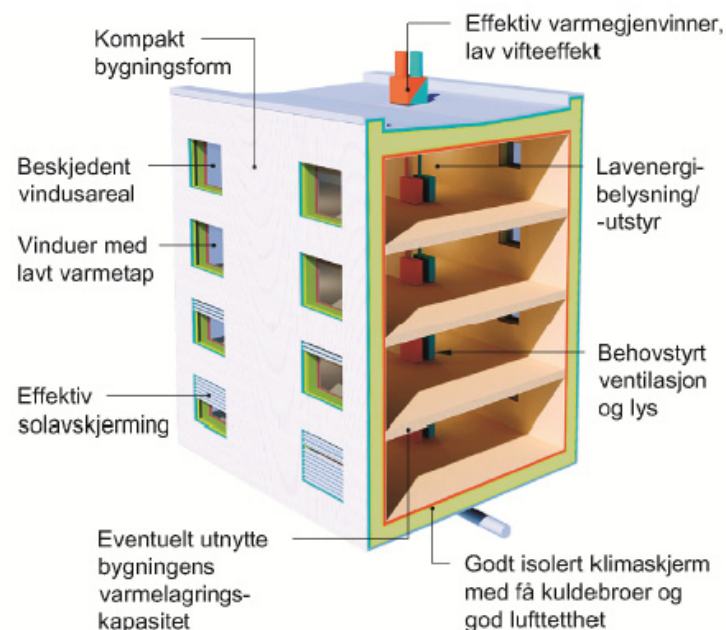
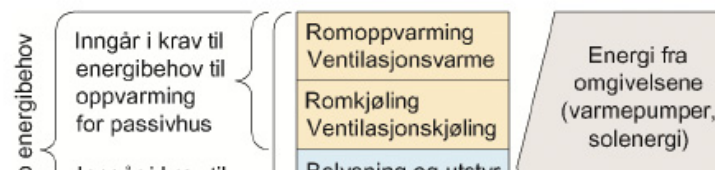

Fig. 01

De viktigste prinsippene som utgangspunkt for å oppnå passivhusstandard

Dokumentasjon av passivhus og lavenergibygninger i henhold til NS 3700 og NS 3701

Byggforskserien

Byggdetaljer – desember 2013

473.015

Utgitt i samarbeid med Enova. Tlf. 800 49 003, www.enova.no

0 Generelt

01 Innhold

Denne anvisningen gjør rede for kravene som stilles til passivhus og lavenergibygninger i standardene NS 3700 for boliger og NS 3701 for yrkesbygninger. Den gir forklaring på hvordan man skal dokumentere at de enkelte kravene er oppfylt.

Overordnede prinsipper, framgangsmåte ved bygging av passivhus, valg og konsekvenser er behandlet i Byggdetaljer 473.010 *Generelt om passivhus. Valg og konsekvenser*.

1 Krav i NS 3700 og NS 3701

11 Generelt

NS 3700 angir krav til passivhusstandard og lavenergi-standard for boligbygninger, og NS 3701 angir tilsvarende krav for yrkesbygninger. Begge standardene stiller overordnede kriterier, se tabell 11, og minstekrav, se tabell 17. Alle passivhusbygninger skal tilpasse seg

Eksempel på passivhus. Kontorbygning for Norsk institutt for naturforskning (NINA) i Trondheim. Pir II arkitektkontor. Foto: SINTEF Byggforsk

Aktuelt Byggdetaljblad

Passivhus i tre
Eksempler på detaljer for
varmeisolering og tetting

Byggforskserien

Byggdetaljer – mai 2012

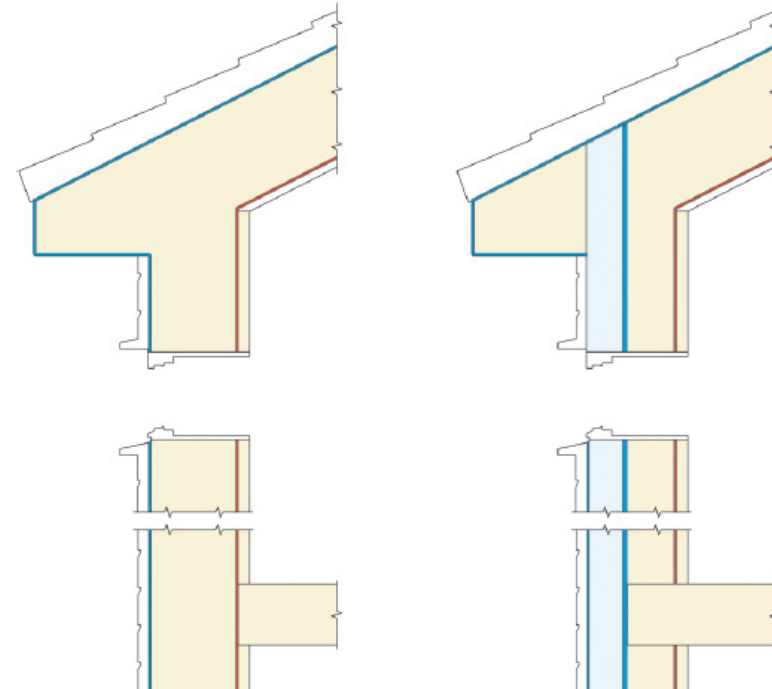
472.435

0 Generelt

01 Innhold

Denne anvisningen viser eksempler på utforming av klimaskjerm for småhus i tre som tilfredsstillter kriteriene for passivhus i NS 3700 *Kriterier for passivhus og lavenergihus – Boligbygninger* og i Byggteknisk forskrift (TEK10). Anvisningen viser løsninger og detaljer, med hovedvekt på isolering og tetting for to prinsipper, se fig. 01 a og b:

- bindingsverk av gjennomgående stendere i hele veggverrsnittet (sammensatte tverrsnitt i form av splittet limtre, I-profiler, parallellfiner) med isolasjon montert fra innsiden
- bindingsverk med utenpåliggende kontinuerlig isolasjon, der byggeprosessen må værbeskyttes

"Kuldebroatlas"

Kuldebroverdier Bindingsverk av tre og trebjelkelag

Byggforskserien

Byggdetaljer – mars 2013

472.301

 enova Utgitt i samarbeid med Enova. Tlf. 800 49 003, www.enova.no

0 Generelt

01 Innhold

Denne anvisningen inneholder kuldebroverdier, ψ (W/(mK)), for tilslutning mellom vegger med isolert bindingsverk av tre med gjennomgående stendere, og trebjelkelag, se fig. 01 a og b.

Bruk av kuldebroverdier, forutsetninger for beregningene og materialegenskaper er beskrevet i Byggdetaljer 472.051 *Kuldebroverdier for tilslutninger mellom bygningsdeler. Grunnlag for beregninger*. Eventuelle spesielle betingelser er oppgitt i pkt. 1 og 3.

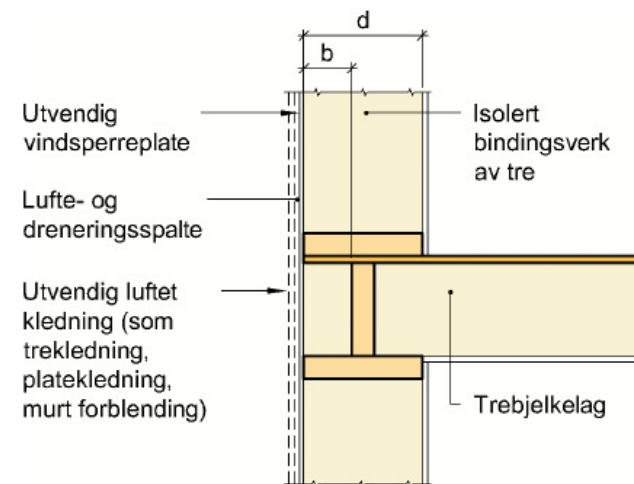
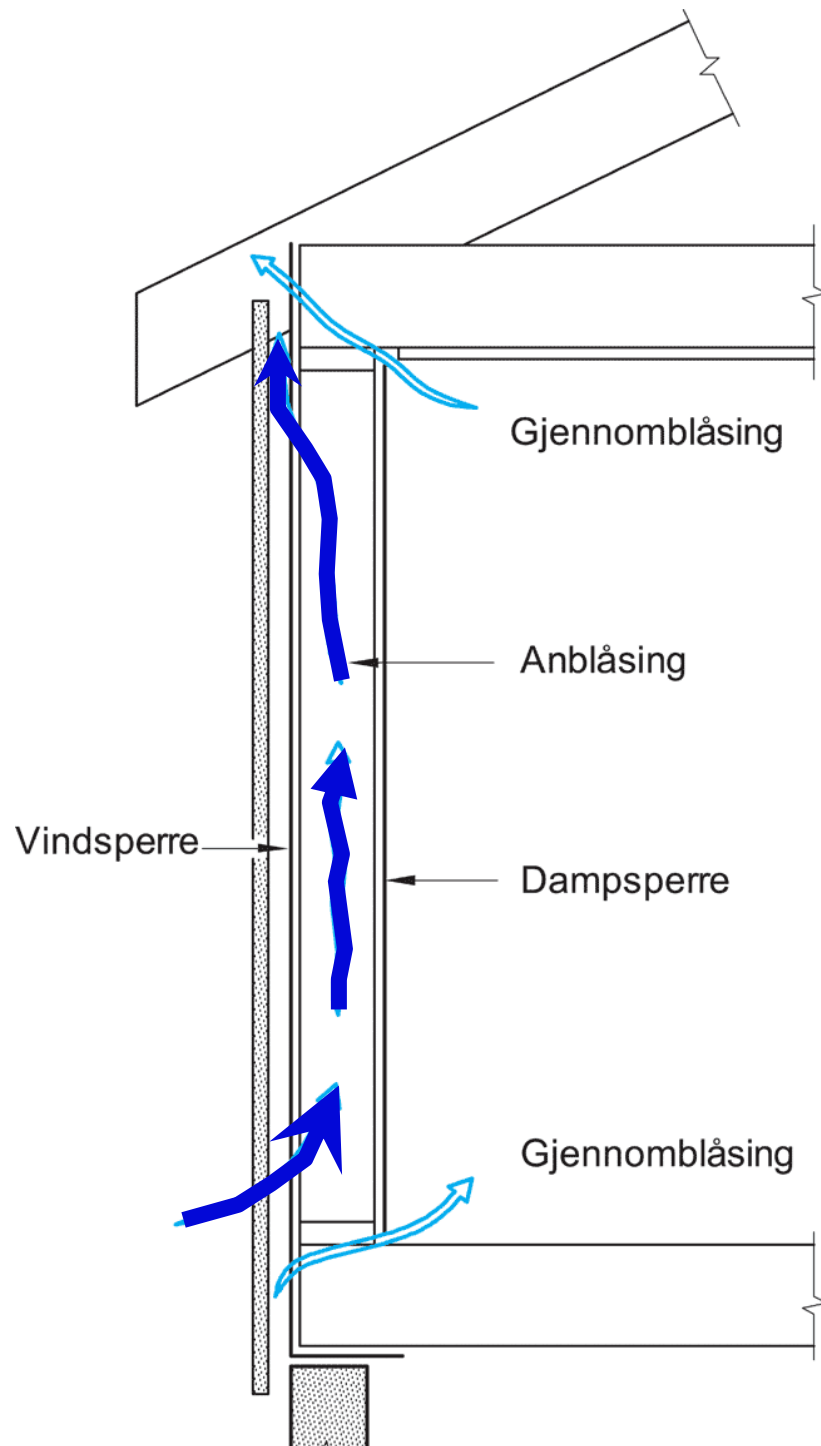

Fig. 01 a
Prinsipiell oppbygning av tilslutning mellom vegger med isolert bindingsverk av tre med gjennomgående stendere, og trebjelkelag

Hvorfor så mye fokus på lufttetthet??

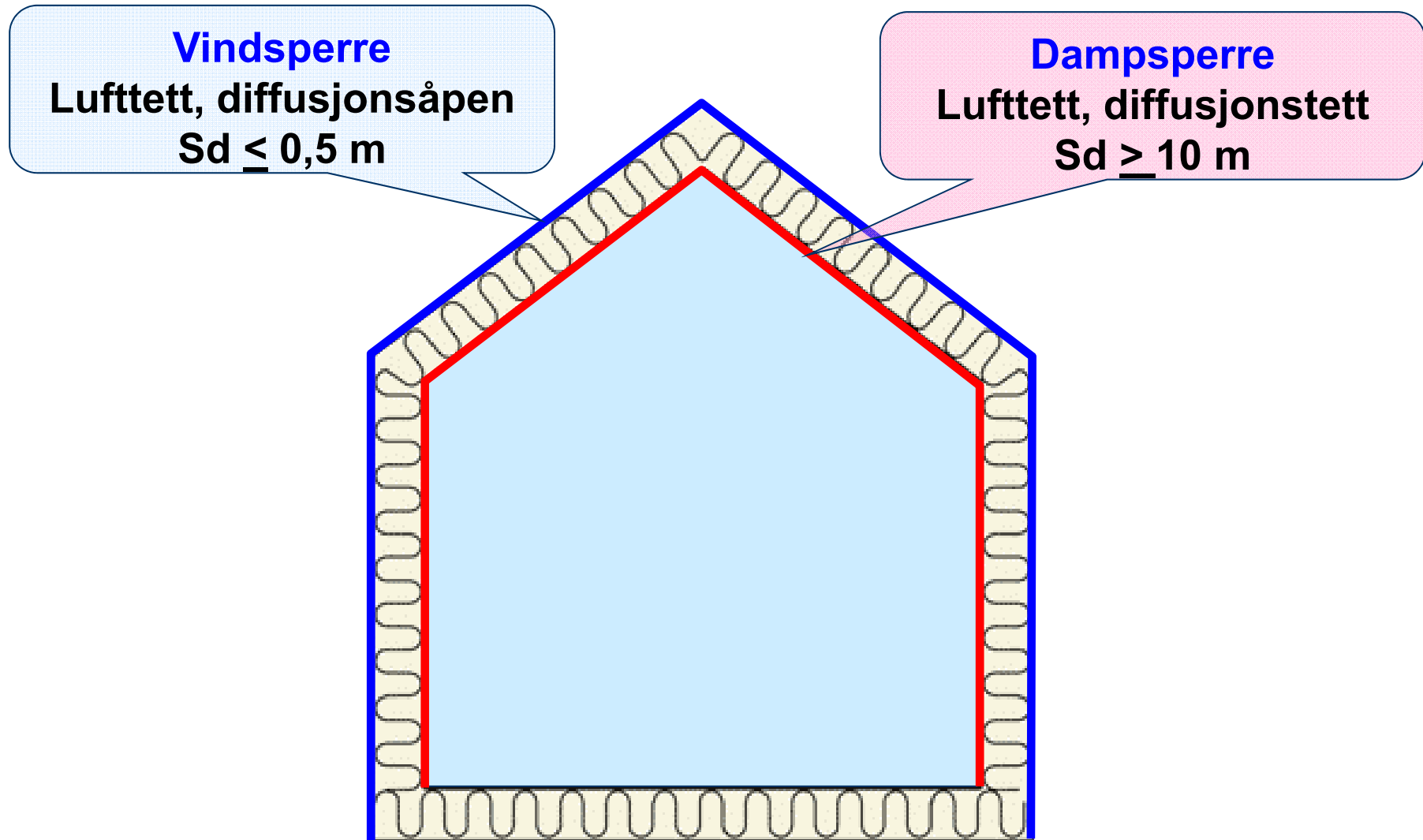

■ Anblåsing:

- Utett vindsperre
- Kald luft i isolasjonslaget
- Gir økt varmetap
- Kan ev. bidra til uttørring

Sperresjikt - Tetthet

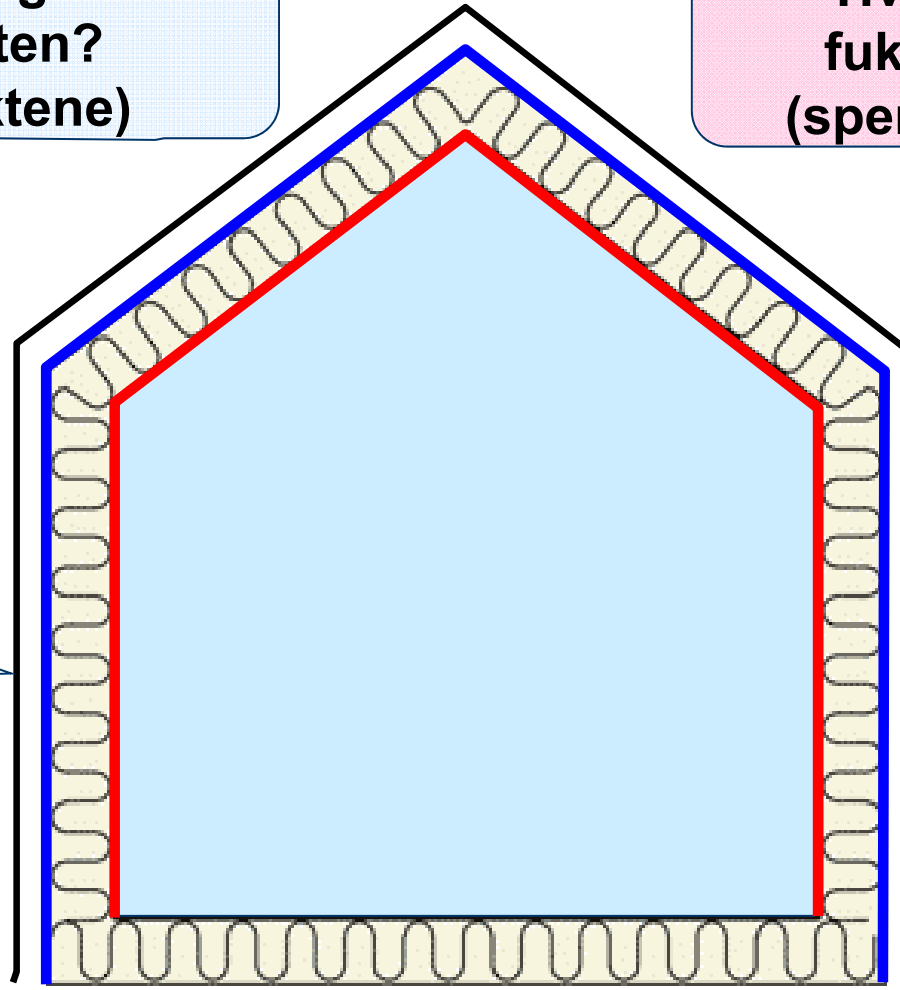
Dokumentasjon - Teknisk Godkjenning – Se www.sintef.no/byggforsk

Sperresjikt - Lufttetthet

Hva er viktig for
lufttettheten?
(sperresjiktene)

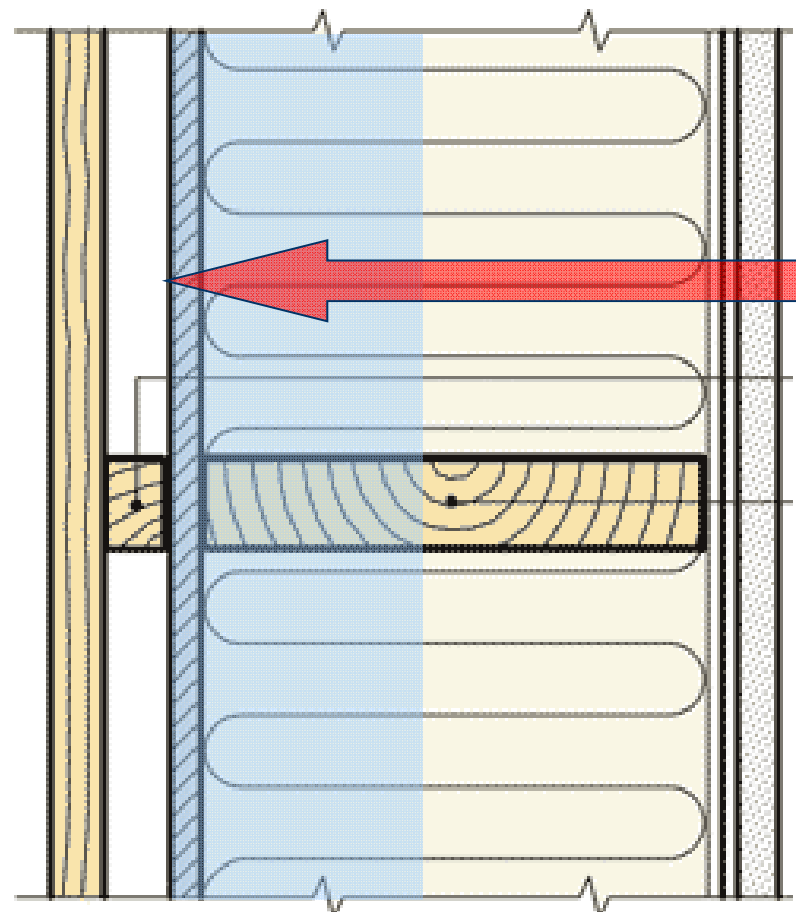
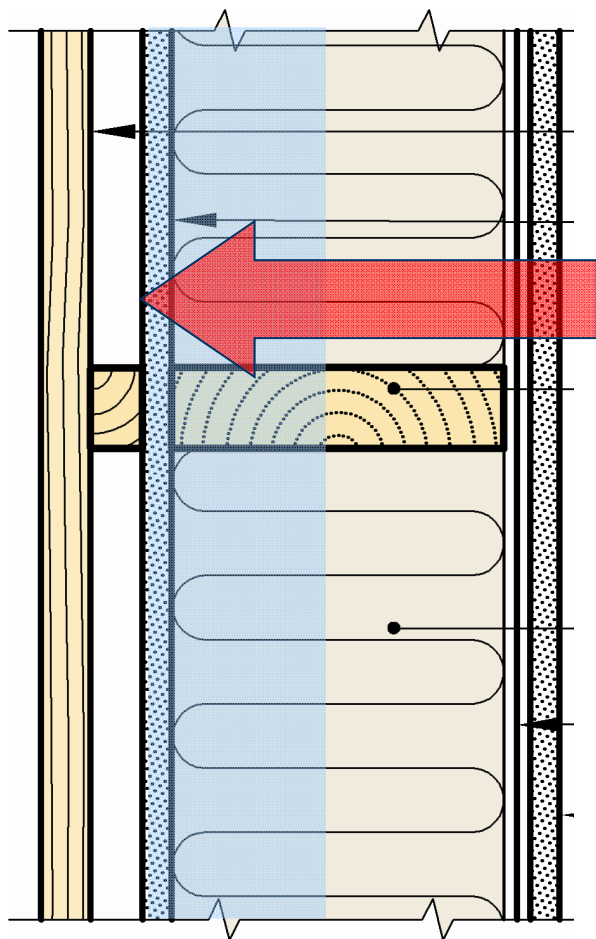
Hva er viktig for
fuktsikkerheten?
(sperresjiktene +++)

Regnskjerm

Mer isolasjon – Mindre varmetap

Konsekvenser for fuktsikkerhet ??

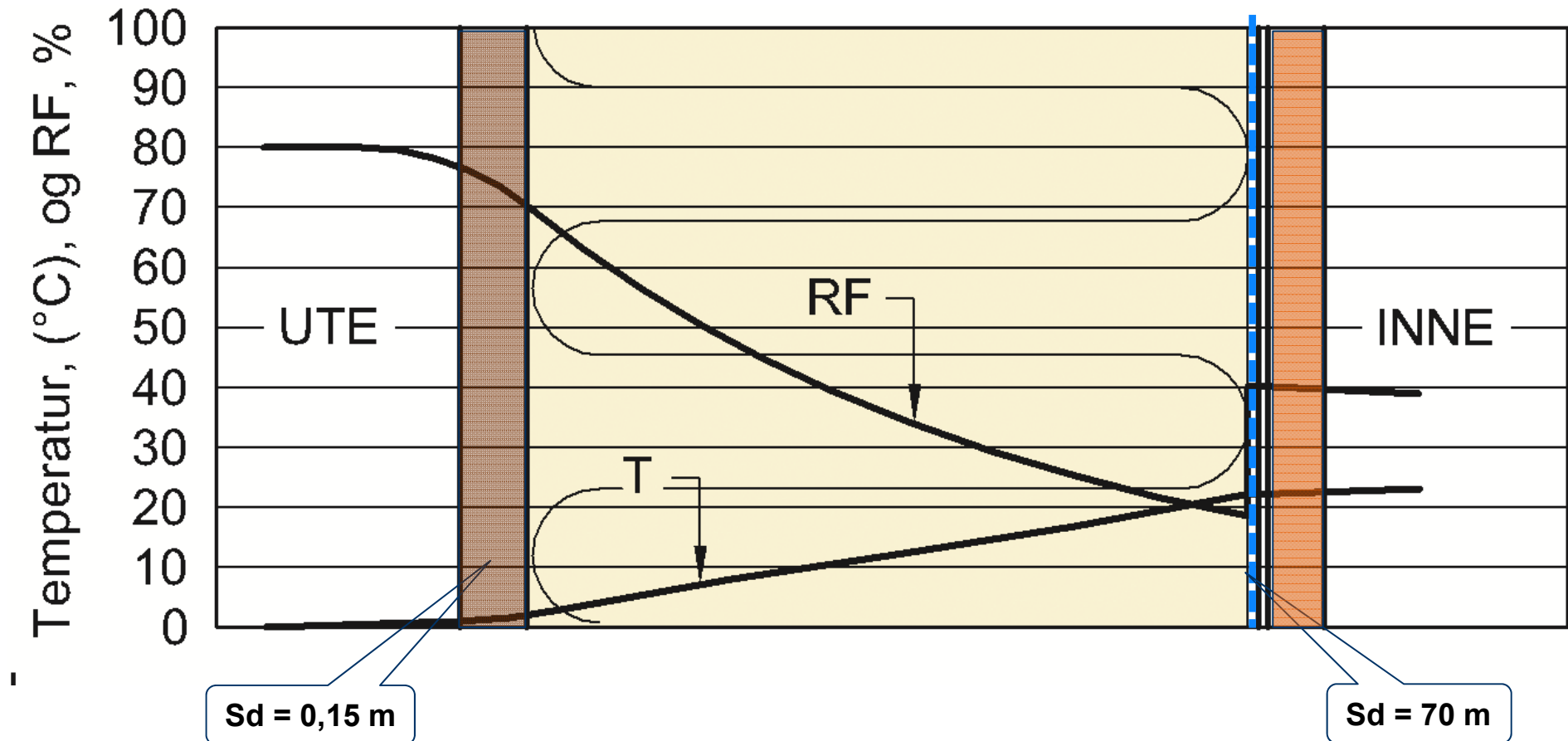
Temp.- og RF-fordeling i klimaskall

Ute:

$t = 0^\circ\text{C}$, RF = 80%

Inne:

$t = 23^\circ\text{C}$, RF = 40%

Prosjektrappporter

■ Gratis på nettet!!

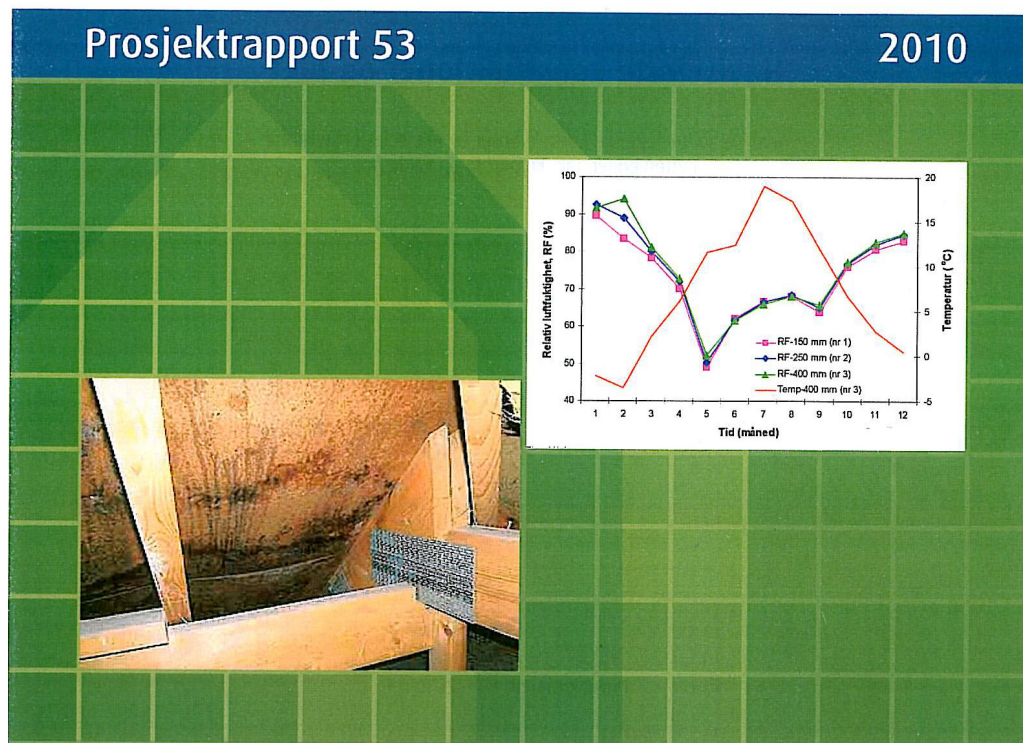
■ www.sintef.no/byggforsk

- kunnskapsformidling
- publikasjoner

STIG GEVING OG JONAS HOLME

Høyisolerte konstruksjoner og fukt

Analyse av fukttekniske konsekvenser av økt isolasjonstykkelse i yttervegger, tak, kryperom og kalde loft

Ved innbygging av nye materialer: Hvordan beholde fuktsikkerheten?

- **Bedre uttørkingsforholdene:**
  - Bruke så **diffusjonsåpen vindsperre** som mulig
  - Begrense innebygget overskuddsfukt
- **Redusere kondensproblem:**
  - Vindsperre med noe isolasjonsevne
  - Vindsperre med evne til noe kondensopptak?

"Krav" til vanndampmotstand

... som sperresjikt
vindsperre blir
sjikt, som membra-
ner, fuktsperrer med flere, er omtalt. Bladet behandler funksjon, krav, materialtyper og bruksområder. Omtrentlige verdier for de viktigste materialeegenskapene til en del produkttyper er også oppgitt.

02 Henvisninger

Plan- og bygningsloven (pbl)
Teknisk forskrift til pbl (TEK) med veiledning
Byggdetaljer:
522.355

523.255

525.101

525.102

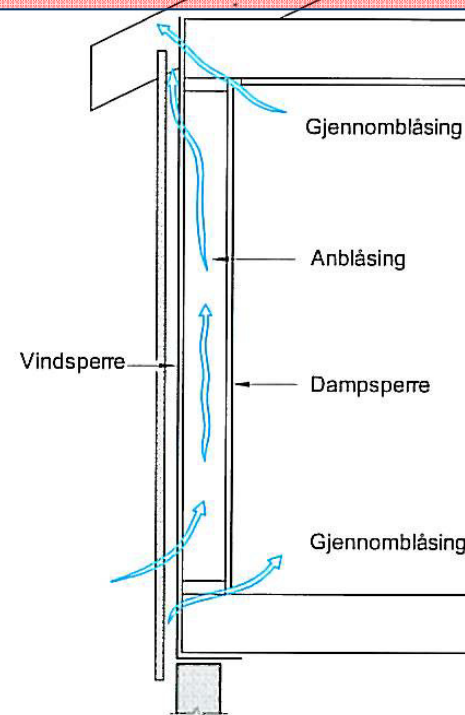
525.866

527.101

527.102 Fryserom

Eksempler på materialer

Vindsperre: $S_d \leq 0,5 \text{ m}$
Dampsperrer: $S_d \geq 10 \text{ m}$

Hva menes med ”så dampåpen vindspærre som mulig” ?

Krav til vindspærre:

$S_d \leq 0,5 \text{ m}$

Gunstig med vindspærre med:

$S_d < 0,2 \text{ m}$

Flere godkjente vindspærreprodukter har lav vanndampmotstand

Materialer til luft- og damptetting

ekv. luftlagtykkelse, S_D , [m]

■ Vindsperrer:

■ Krav

S_D

< 0,5

■ Asfaltimp. cellulosepapp

1,0

■ 2 mm kartongplater

0,3

■ 12 mm asf.imp.porøs trefiberplate

0,17

■ 9,5 mm utvendig gis

0,07

■ Plastduk polyetylen

0,025

■ Plastduk polypropylen

0,030

■ Dampsperre:

■ Krav:

≥ 10 m

■ 0,15 mm PE-folie

70 m

Kilde: Byggdetaljer 573.430 og Tekniske Godkjenninger

Forskrift om tekniske krav til byggverk (byggteknisk forskrift)

12.110

2-2010

av 26. mars 2010 nr. 489. Ajourført med endringer, senest ved forskrift 5. mai 2010 nr. 683, i kraft 1. juli 2010.

Veiledningen ligger på "nettet"
Se www.dibk.no

TEK10

Kap 13 Miljø og helse

■ §13-19 Byggfukt

- Materialer og konstruksjoner skal være så tørre ved innbygging/forsegling at det ikke oppstår problemer med tilvekst av mikroorganismer, nedbrytning av organiske materialer eller økt avgassing.

Kap 13 Miljø og helse

- I veiledningen til §13-19 Byggfukt nevnes:
  - Tørke materialer til under kritisk verdi
  - Trevirke må inneholde mindre enn 20 vekt-% fukt
  - Dokumentere fuktinnhold med måling
- I konstruksjoner med redusert uttørkingsevne (for eksempel høyisolerte konstruksjoner eller konstruksjoner mot terreng) må fuktinnholdet i trevirket være lavere enn 20 vektprosent fukt før innbygging

Anvisning om uttørking av byggfukt

	Byggfukt Uttørking og forebyggende tiltak	Byggforskserien Byggdetaljer 474.533 Sending 1 – 2006
---	---	--

Gir eksempler på veiledende nivåer for kritisk fukttilstand for noen materialer

Beskriver aktive tenkemøter for bygninger og viser hvordan man kan beregne nødvendig uttørkingstid.

02 Henvisninger

Teknisk forskrift til plan- og bygningsloven (TEK) med veiledning

Standarder:

NS 3420-T Beskrivelsestekster for bygg, anlegg og installasjoner – Del T: Belegg og overflate

Byggdetaljer:

421.132 Fukt i bygninger. Teorigrunnlag

474.531 Måling av fukt i bygninger

551.137 ...

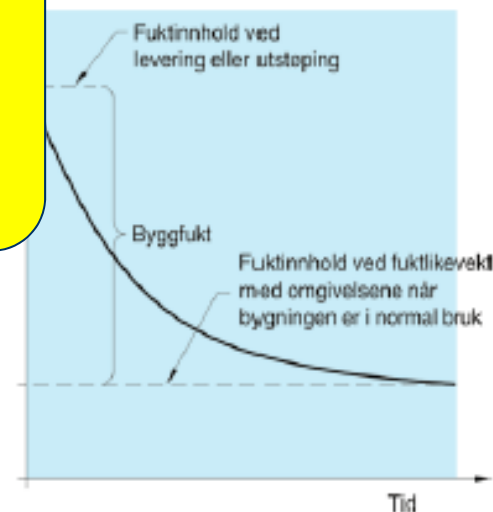

Fig. 11
Byggfukt illustrert ved hjelp av en typisk uttørkingskurve

Materiale/ konstruksjon	Beskrivelse	Grenseverdi (vektprosent)
Trevirke		
Konstruksjonsvirke (trelast av bartre for konstruktive formål, for eksempel sviller, stedere, bjelker og losholter)	Konstruksjoner som tørker raskt etter lukkingen, for eksempel vegger over terrengnivå og luftede tretak	20
	Konstruksjoner som tørker svært langsomt etter lukkingen, for eksempel vegger under terrengnivå, kompakte tretak eller tilfarergolv med tett belegg (ikke anbefalte løsninger)	15
	Underlag for parkett (undergolv, golvbjelker, tilfarer osv.)	12
Plategolv ved legging av tett belegg uten golvvarme	Sponplater	12
	Fuktbestandige sponplater	11
	Trefiberplater	9
	Kryssfiner	15

Hva betyr dette....?

- ***”Veiledende nivåer for kritisk fuktinnhold i trevirke ved montering / innbygging”***
- **Hva er **montering**?**
  - Greit å montere bærekonstruksjon med fuktnivå ≤ 20 vekt-%
  - Kontrollnivå ved mottak på byggeplass
- **Hva er **innbygging**?**
  - Her må vi ta hensyn til uttørkingshastighet!
  - Innebygget i store isolasjonstykkelser gir langsom uttørking
- ***”Konstruksjoner som tørker svært langsomt etter lukking...”***
  - **Da bør grenseverdien for trevirke være ned mot 15 vekt-%**
  - **Dette må gjelde isolerte trekonstruksjoner etter TEK10-krav**

Fukt i bygninger Vurdering av fuktsikkerhet Kontrollpunkter

Byggforskserien
Byggdetaljer
474.511
Sending 2 – 1998

0 Generelt

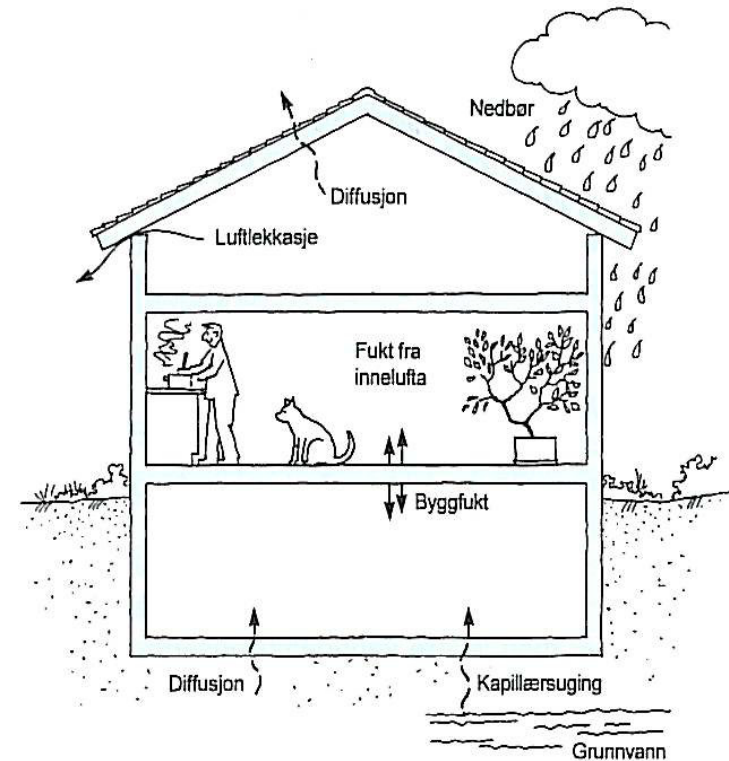
01 Innhold

Dette bladet inneholder kontrollpunkter med spesiell fokus på fuktsikring i prosjektering og utførelse av bygninger. Kontrollpunktene kan være bilag til kontrollplan, eller tjene som sjekklister i byggesaken, se pkt. 2. Målgruppe er prosjekterende (arkitekter og byggetekniske rådgivere), utførende og ansvarlig kontrollerende. Hensikten er å skjerpe bevisstheten om at fuktproblematikk er en av de viktigste utfordringene i byggebransjen, og at det lønner seg økonomisk å ta fukt på alvor.

02 Henvisninger

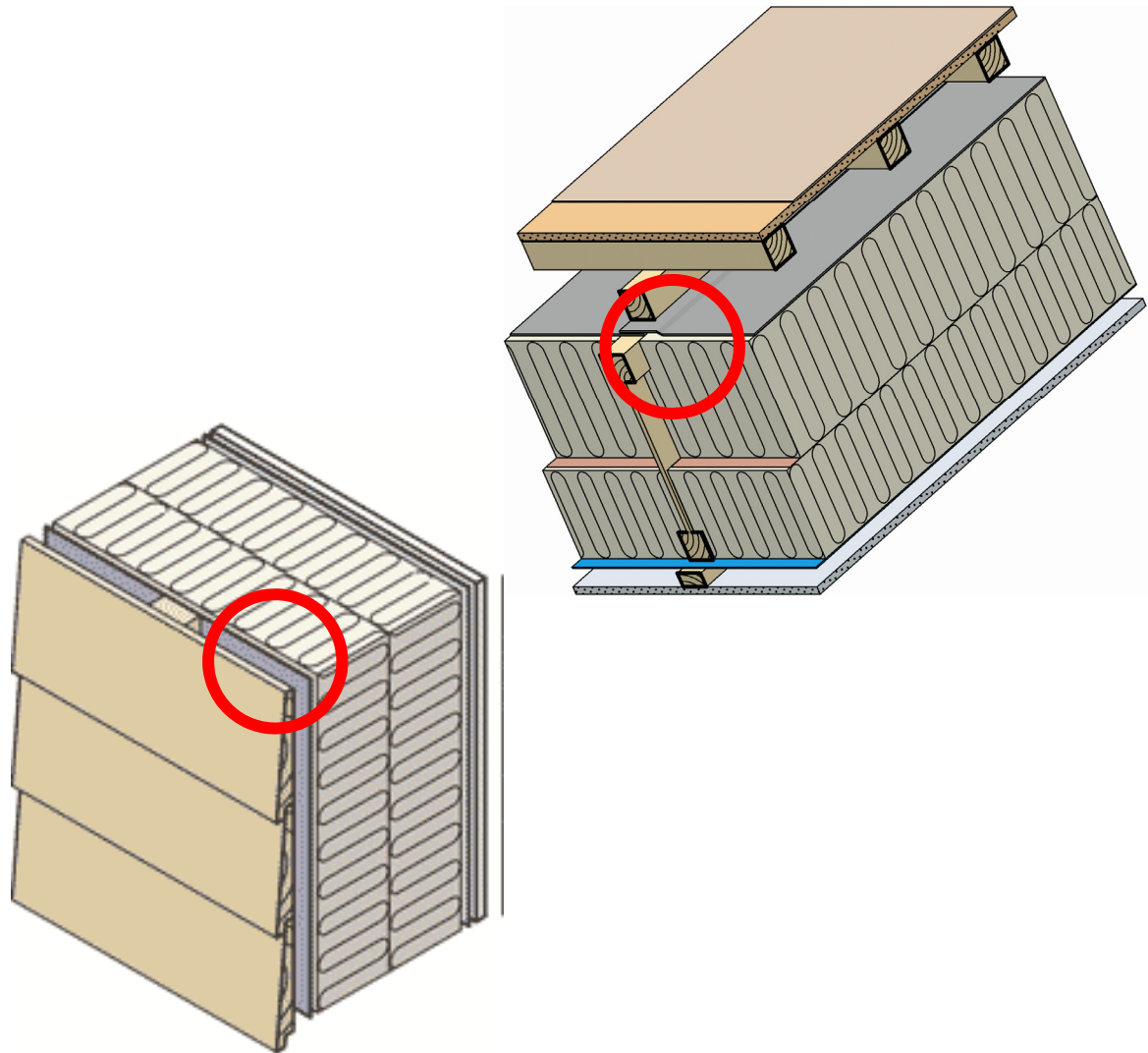
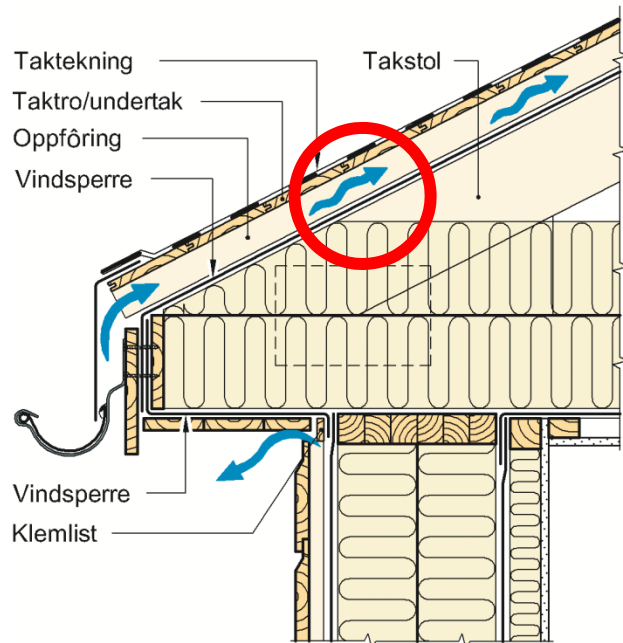
Byggdetaljer:

- 421.132 Fuktmekanikk
- 474.531 Måling av fukt i materialer
- 474.533 Uttørking og kontrollmåling av byggfukt
- 527.245 Rom med høy fuktbelastning
- 573.130 Materialdata for vanddamtransport

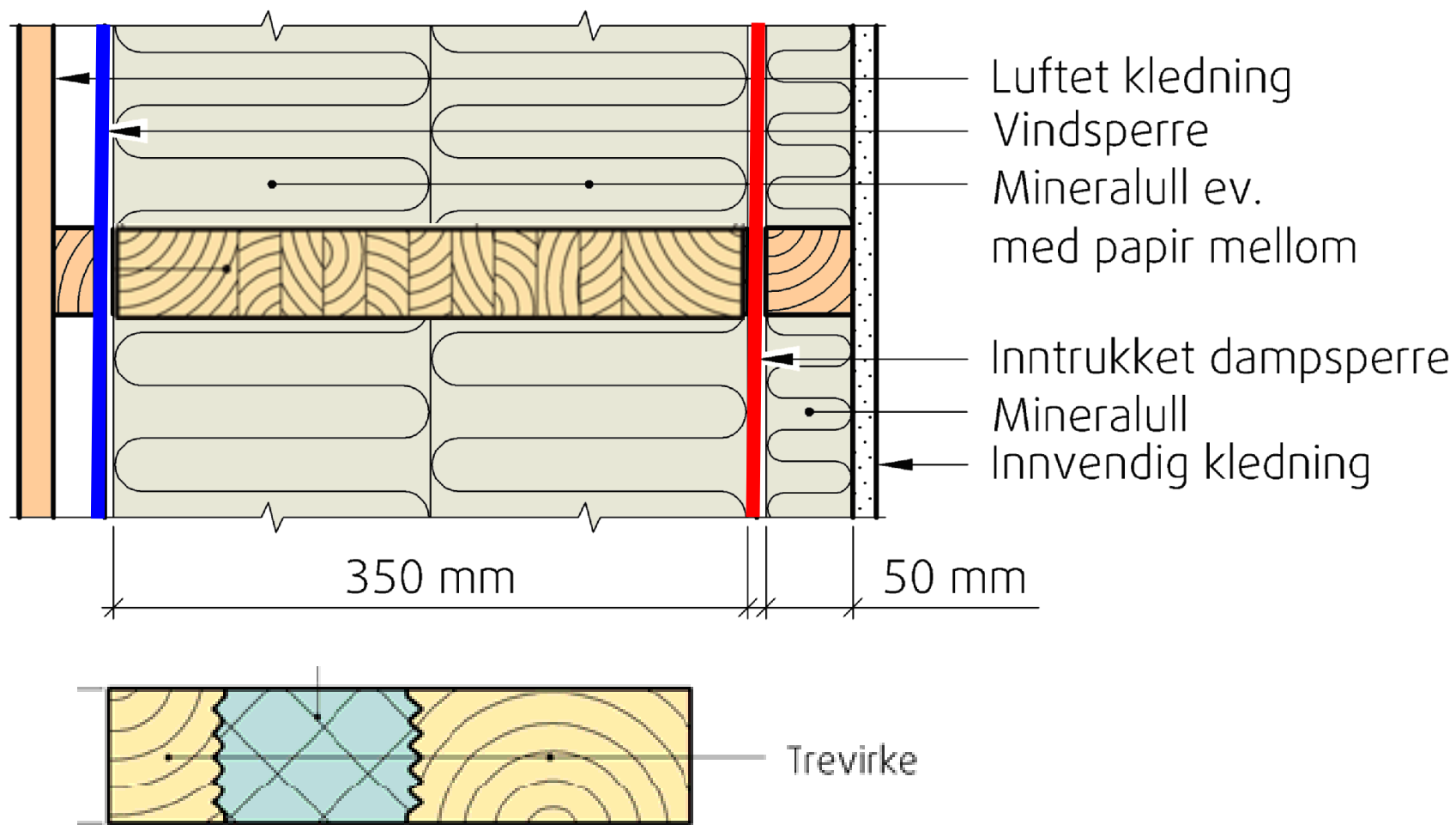

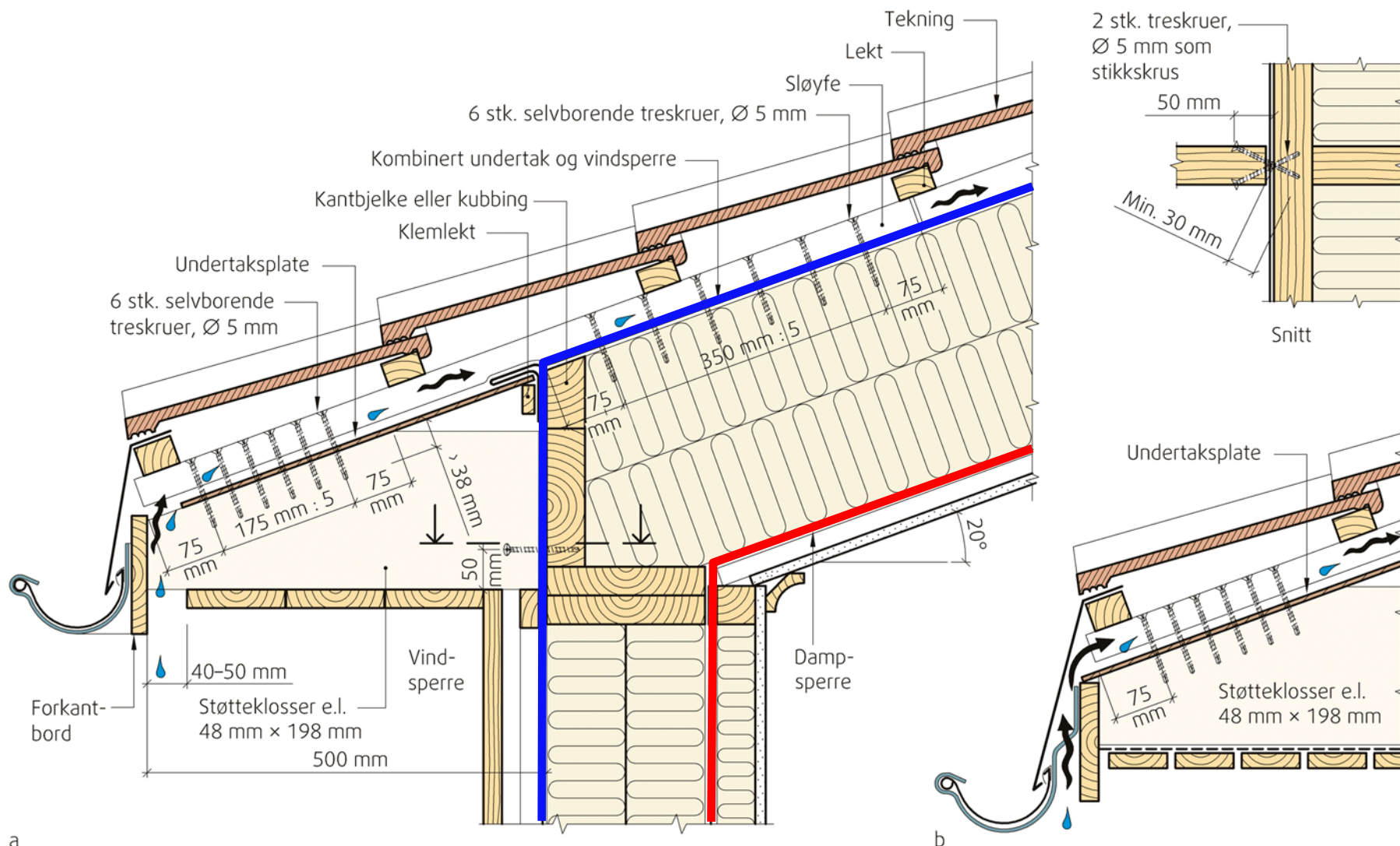
Bedre isolerte konstruksjoner

Passivhus – Tykkere vegger

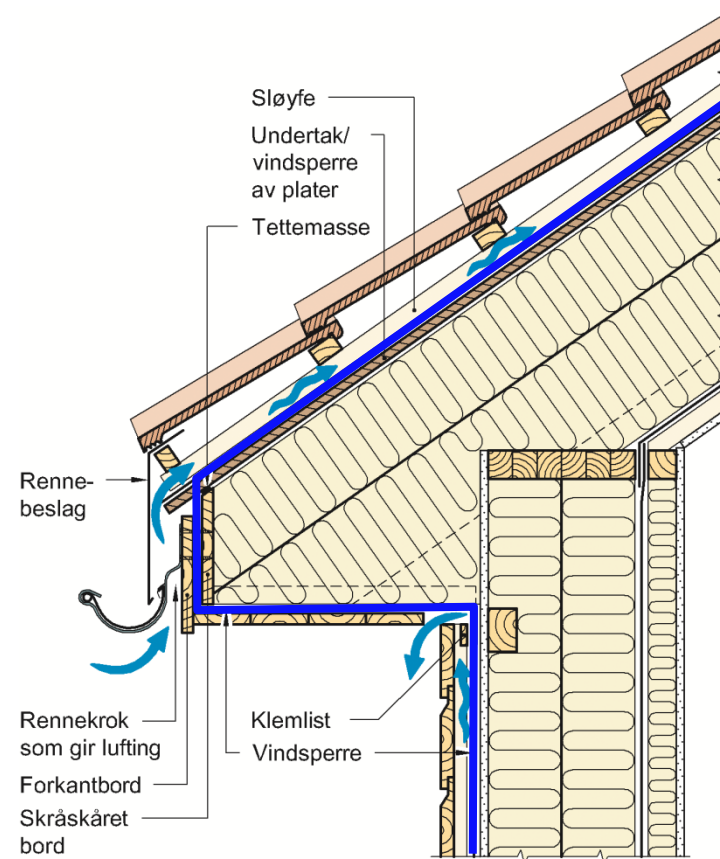
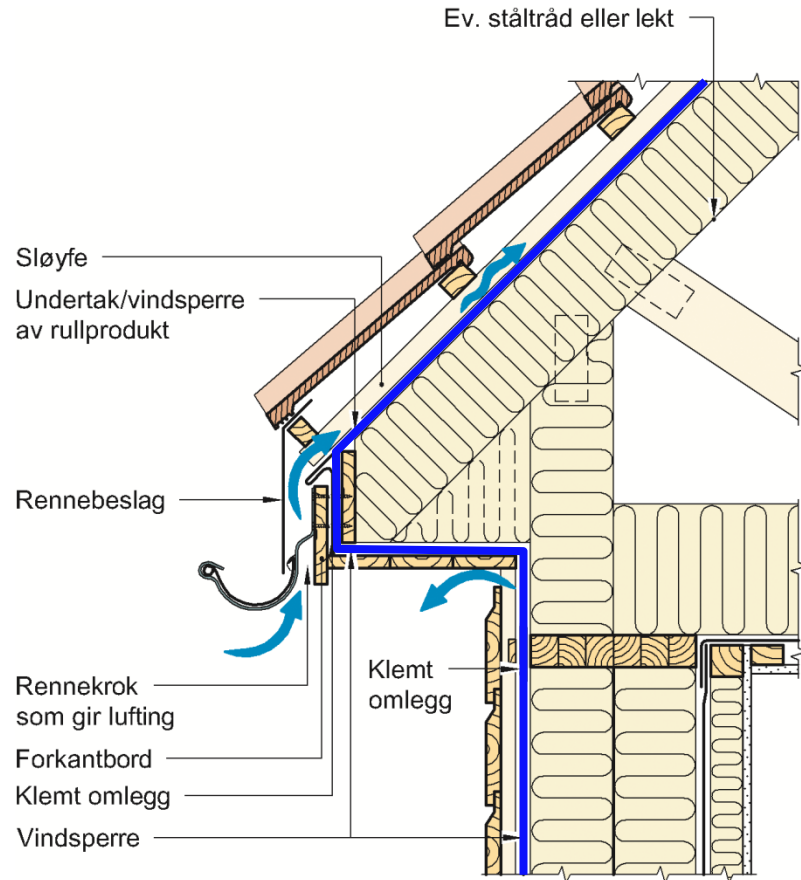
Løse takutstikk – uaktuelt ??

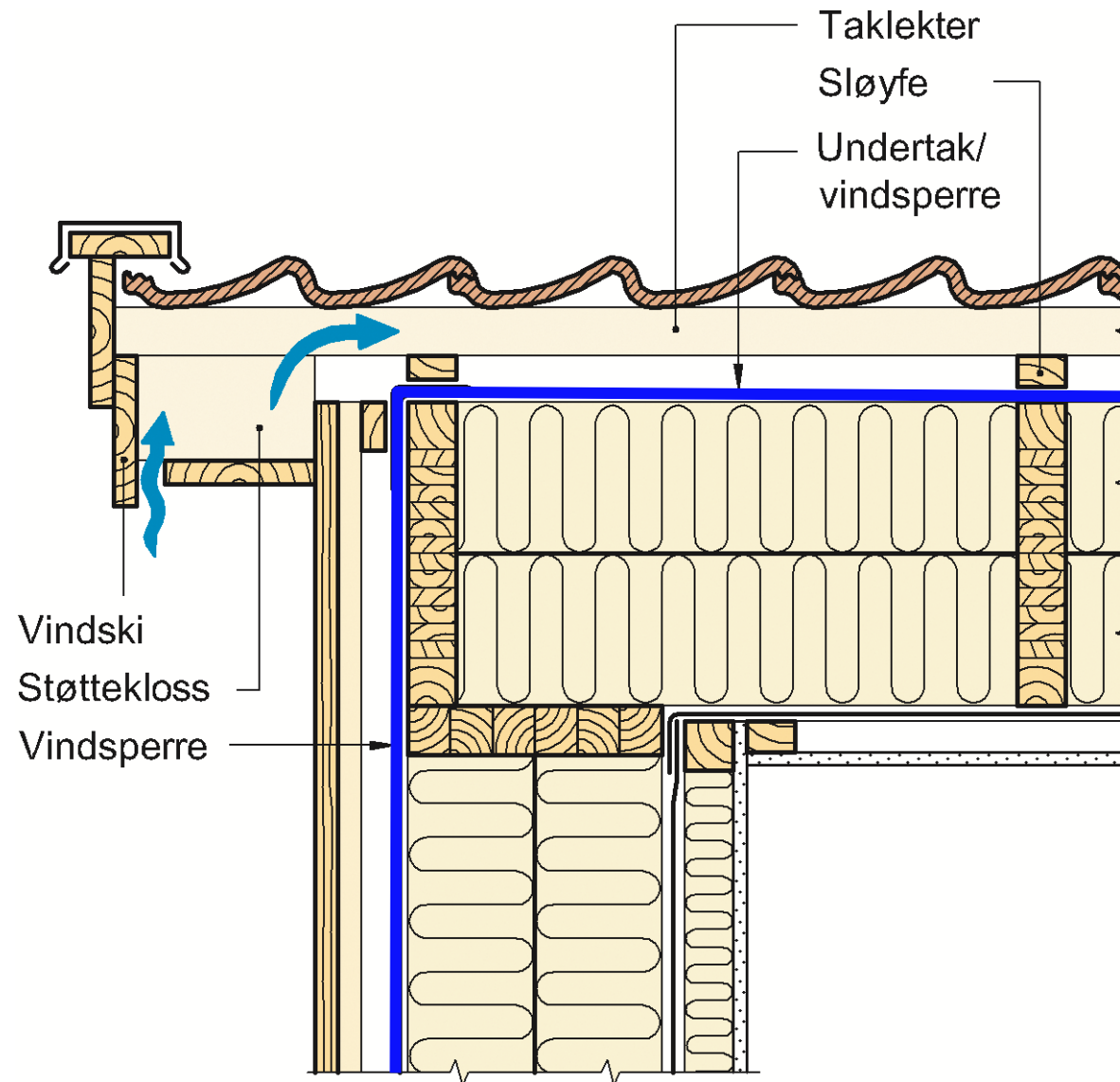
a

b

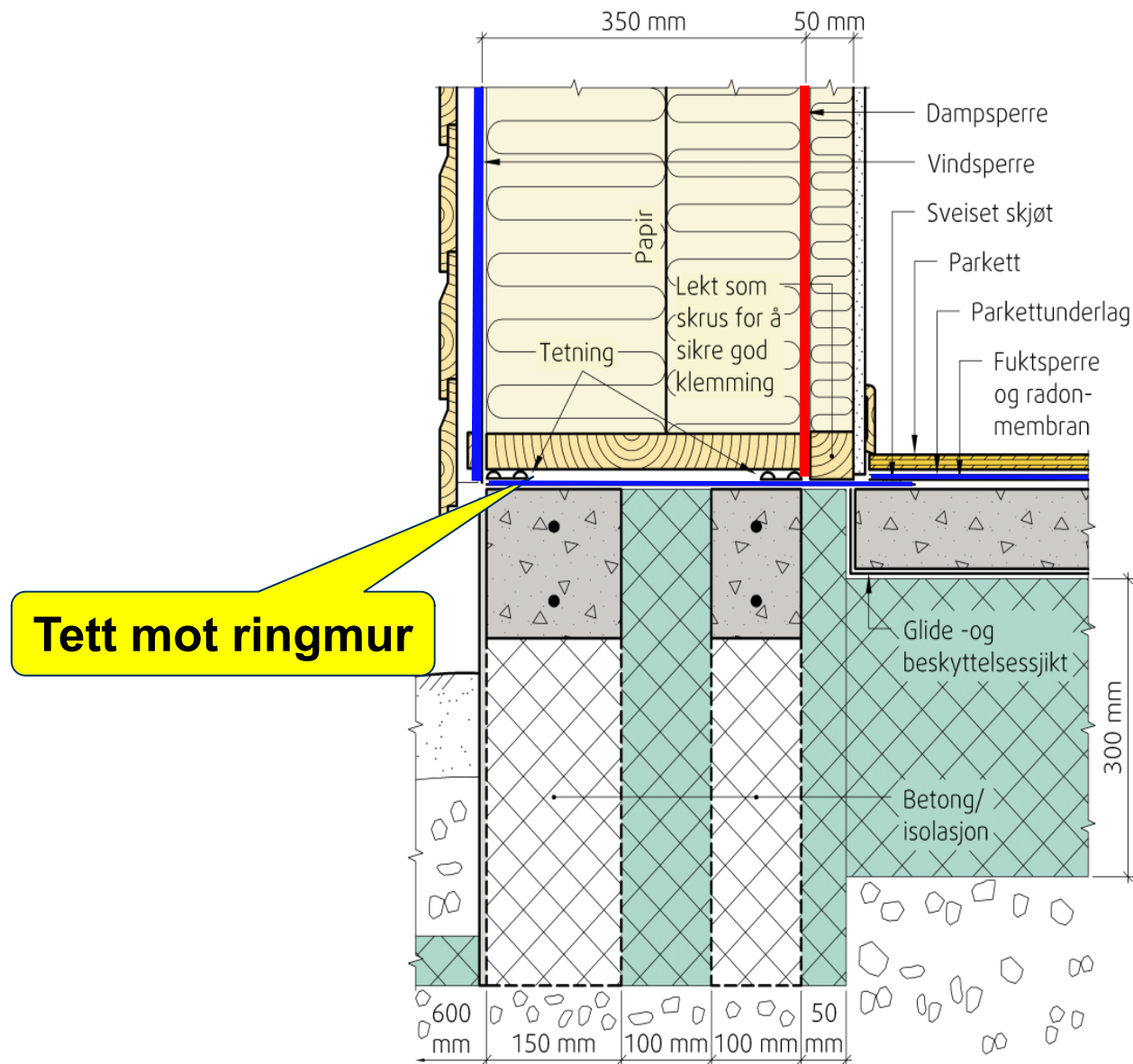
Raft og lufttetting

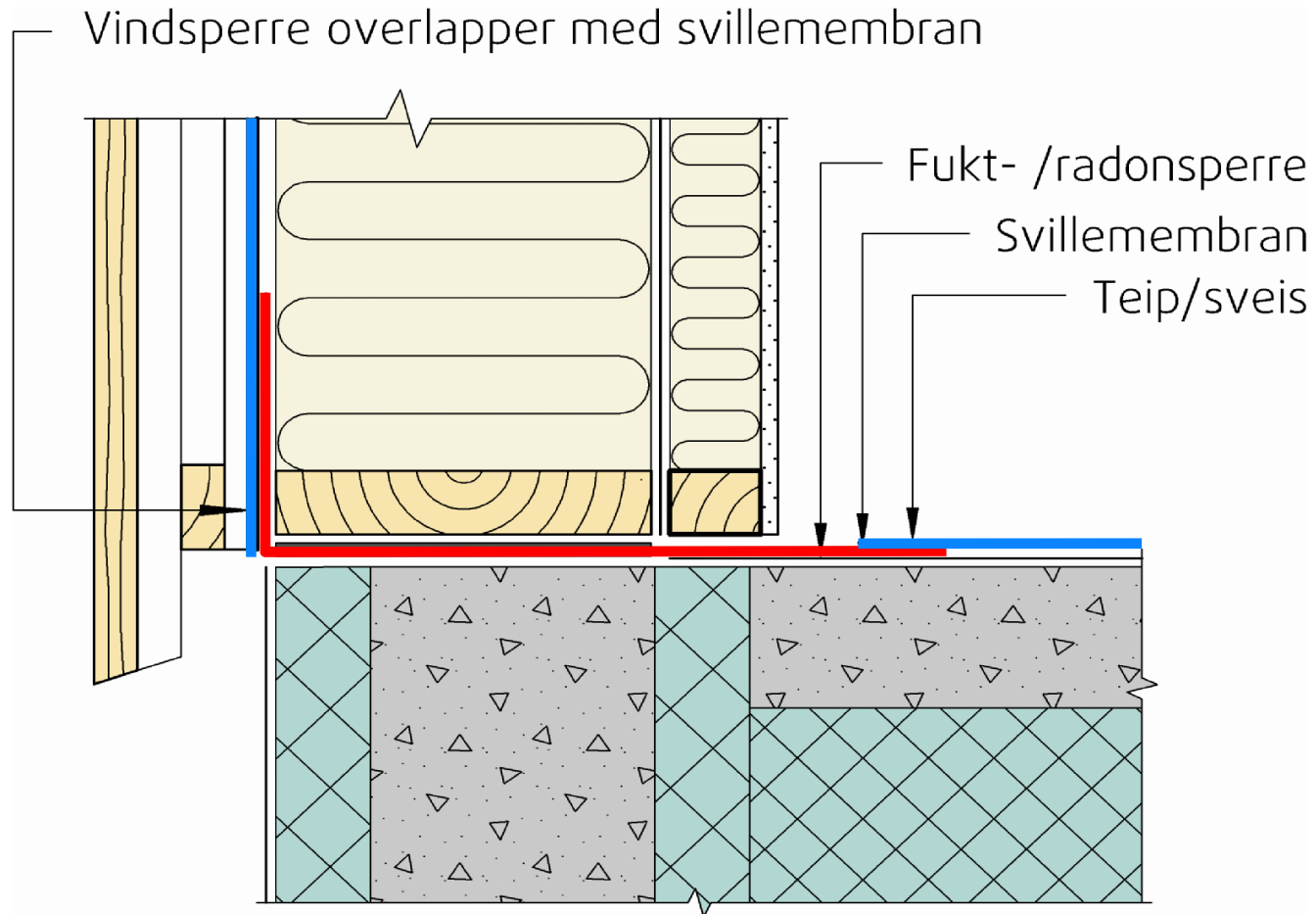
Mot gavl -lufttetthet

Mot sokkel

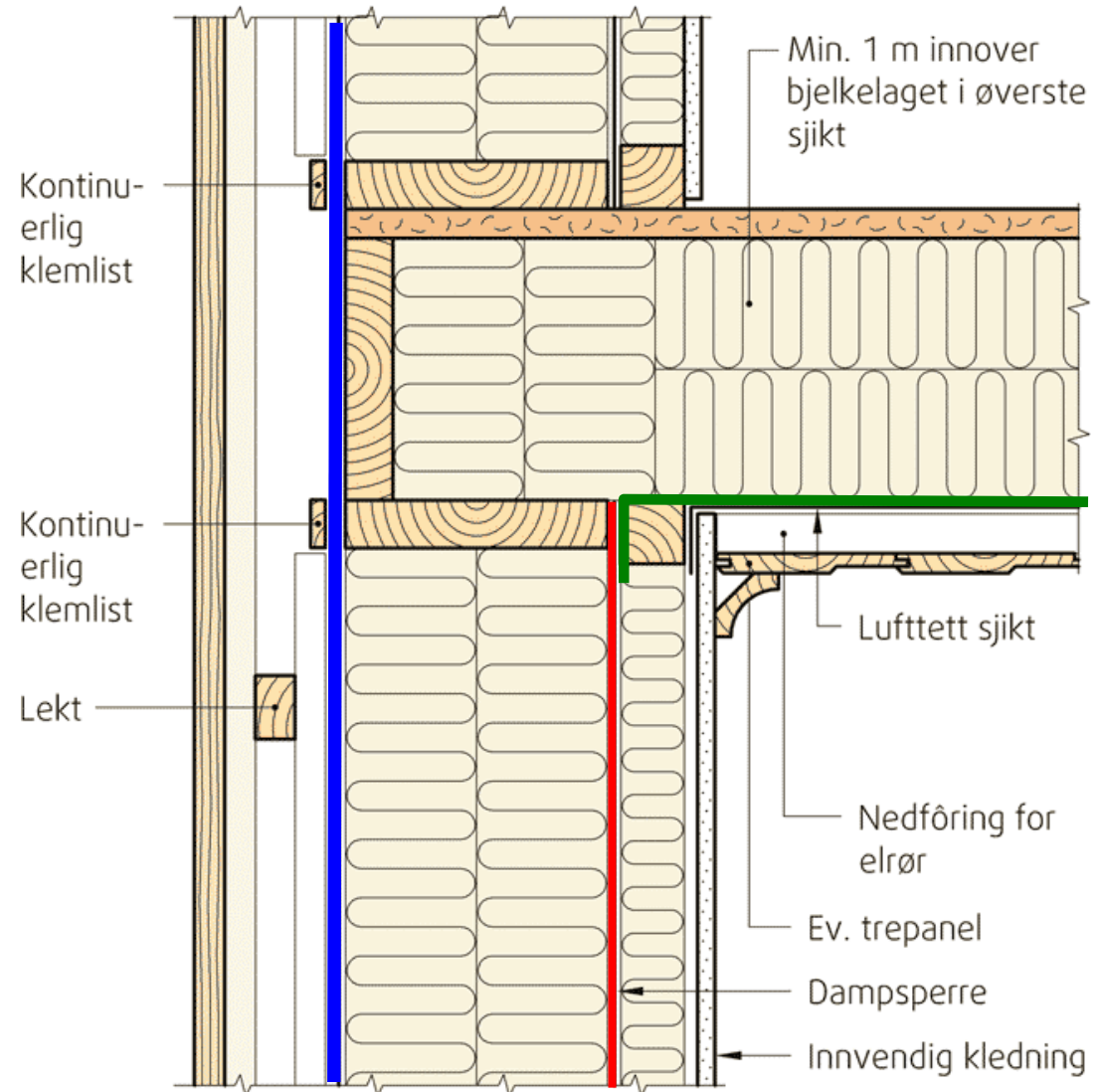

Vindsperre / svillemembran / radonsperre

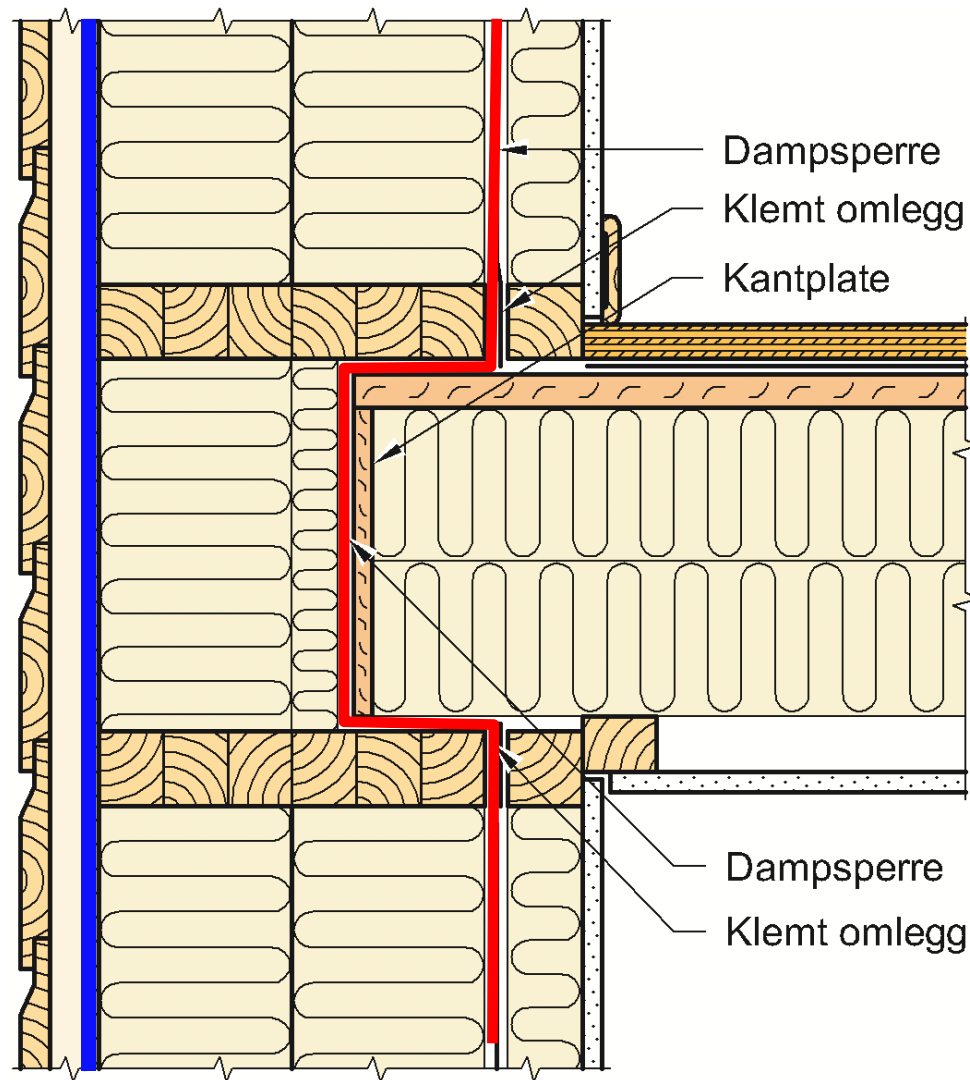
Etasjeskiller mellom varme rom

- **Hindre luftlekkasjer ut i vegg**
- **Sperresjikt gjennom bjelkelag vanskelig å få til**
- **Ikke innfelt taklys!**

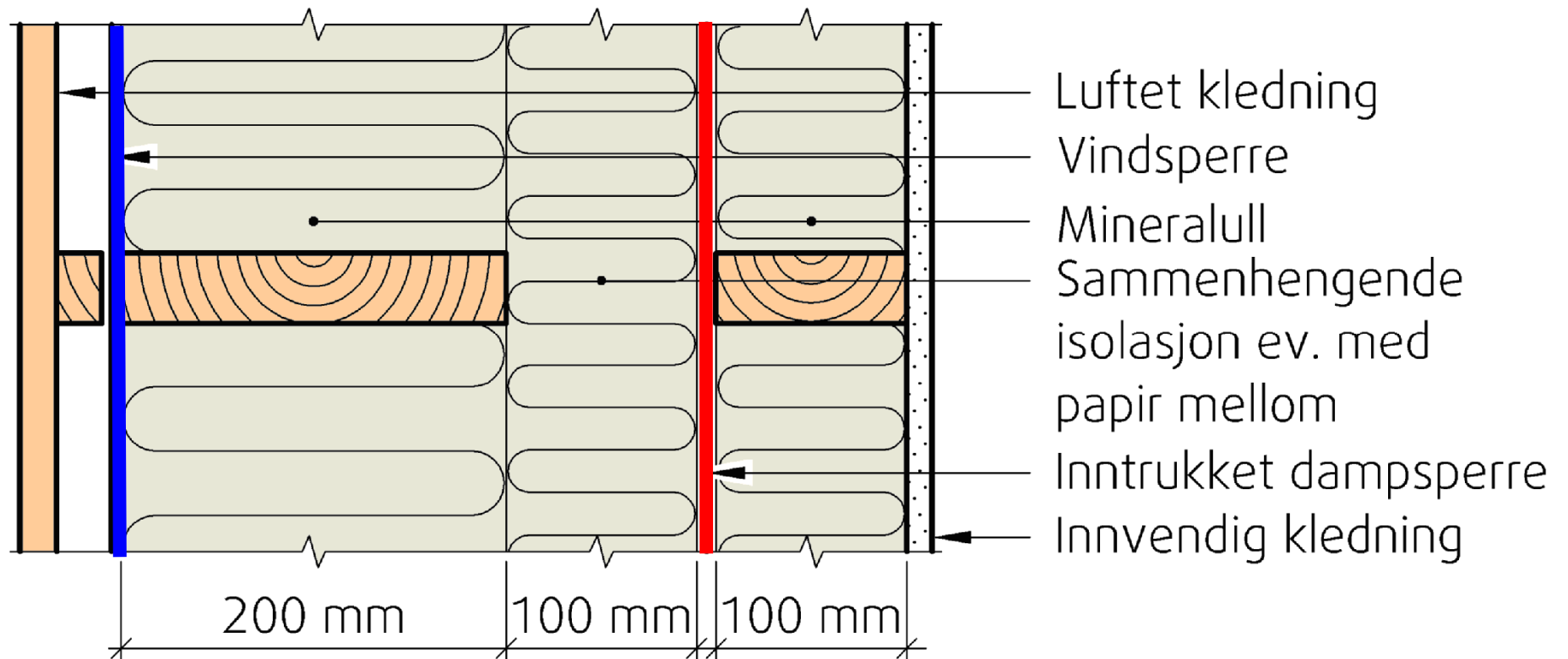

Etasjeskiller mellom varme rom

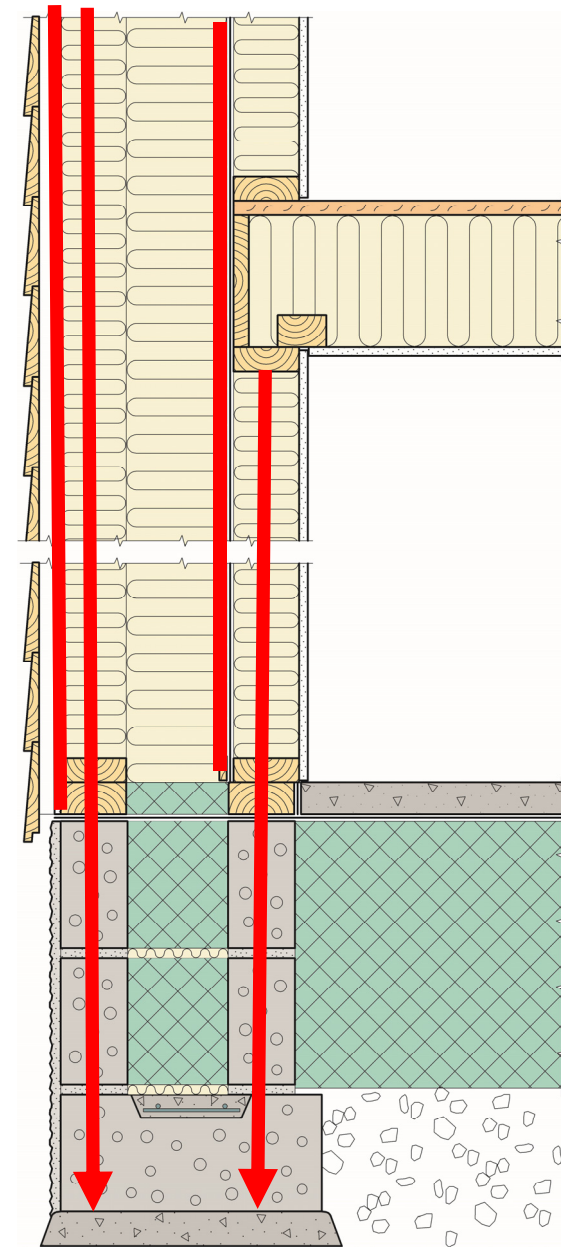
Passivhus – Tykkere vegger

Utv. og innv. bæring

Etasjeskiller og sokkel

- **Noen momenter:**
- Eks.: "Dobbeltvegg"
- **Metode:** Innenfra og ut

- Etasjeskiller bæres av innervange
- Tak bæres av yttervange
- Kontinuerlige sperresjikt i vegg

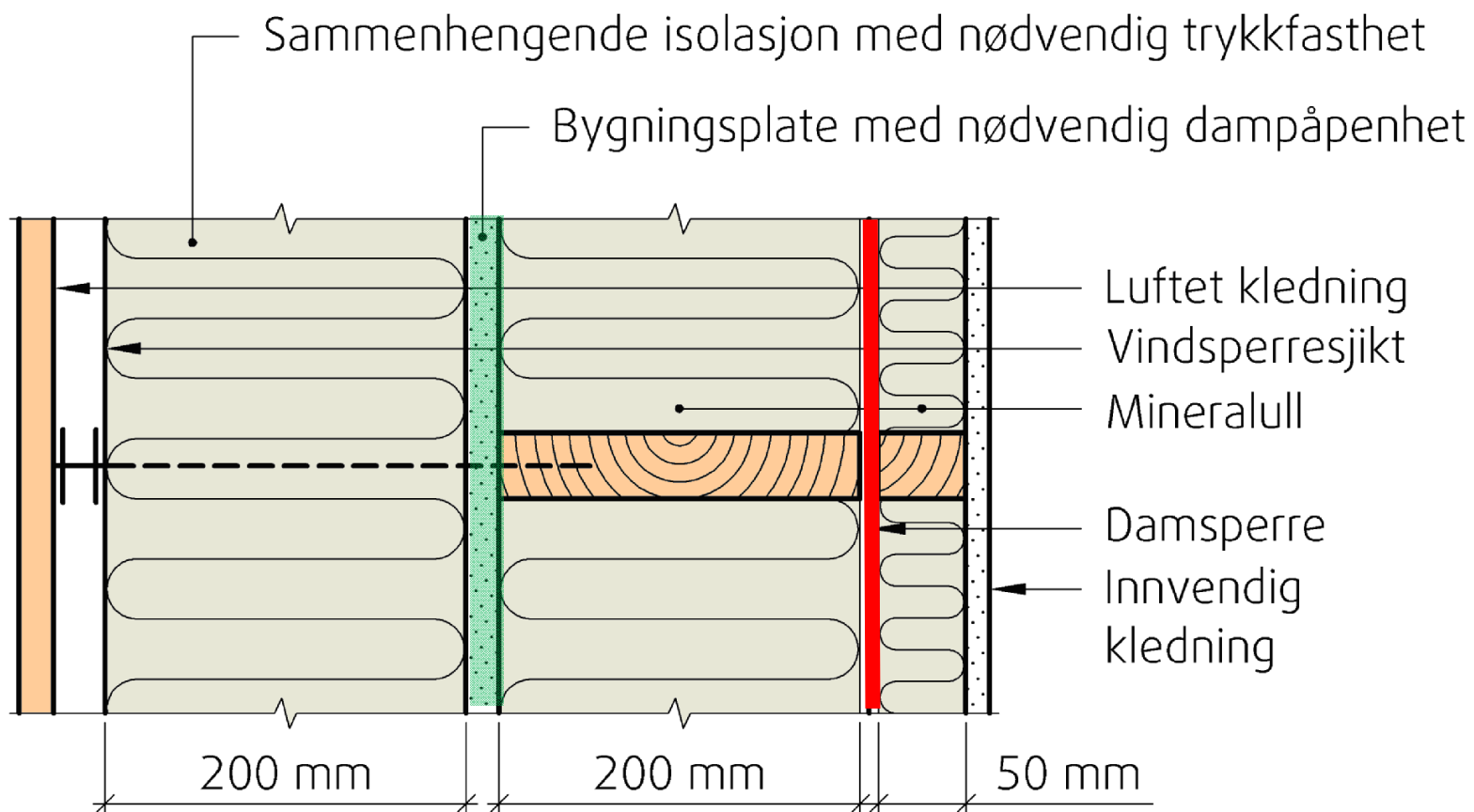

Fuktsikring i byggeperioden

■ Bygge under "tak"

Alternativ-Utenpåliggende isolasjon

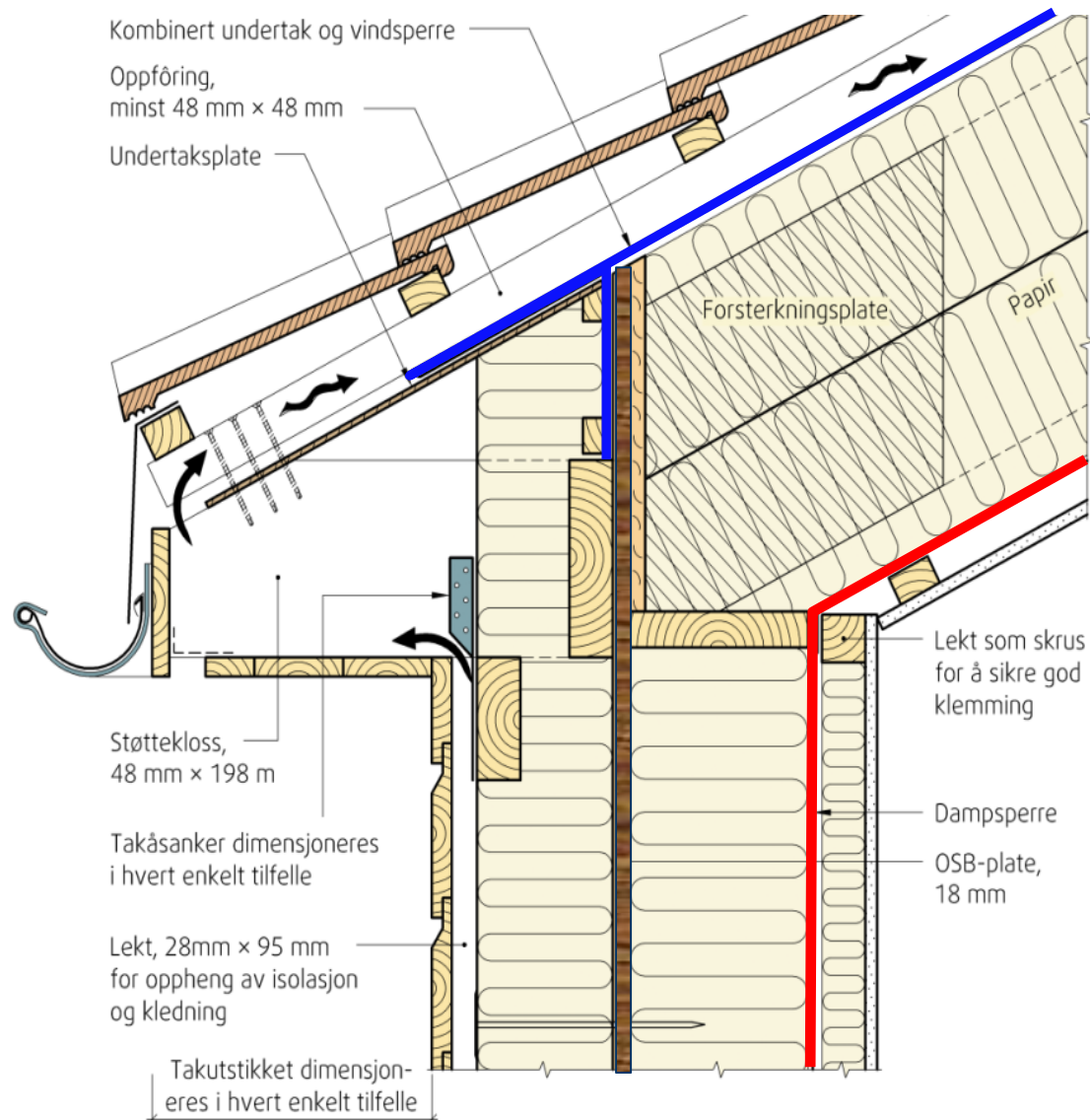
Andre platematerialer

ekv. luftlagtykkelse, S_D , [m]

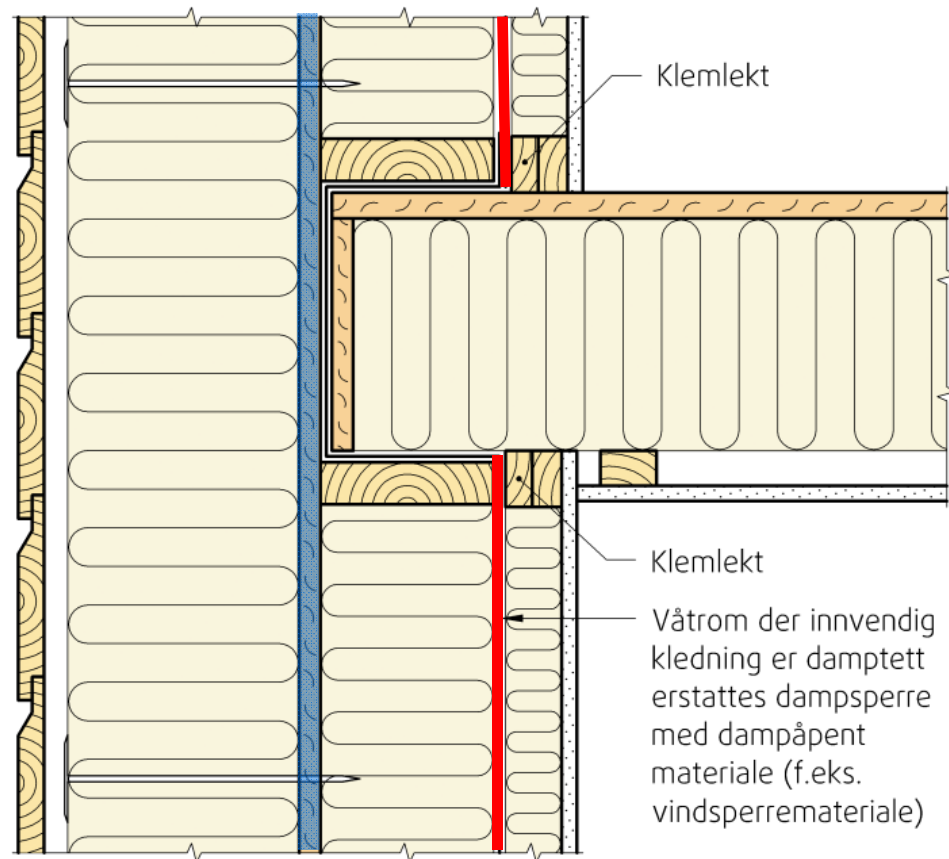
■ Materiale	S_D [m]
■ Dampsperre krav	≥ 10
■ Vindsperre krav	$< 0,5$
■ 12 mm OSB	1 - 7 m
■ 12 mm X-finér	0,3 – 1,3 m
■ 12 mm gips	0,07 m
■ 22 mm spon	1,1

Kilde: Teknisk Godkjenning; se www.sintef.no/byggforsk, TREHUS (2014)

Utenpåliggende isolasjon mot raft

Etasjeskiller

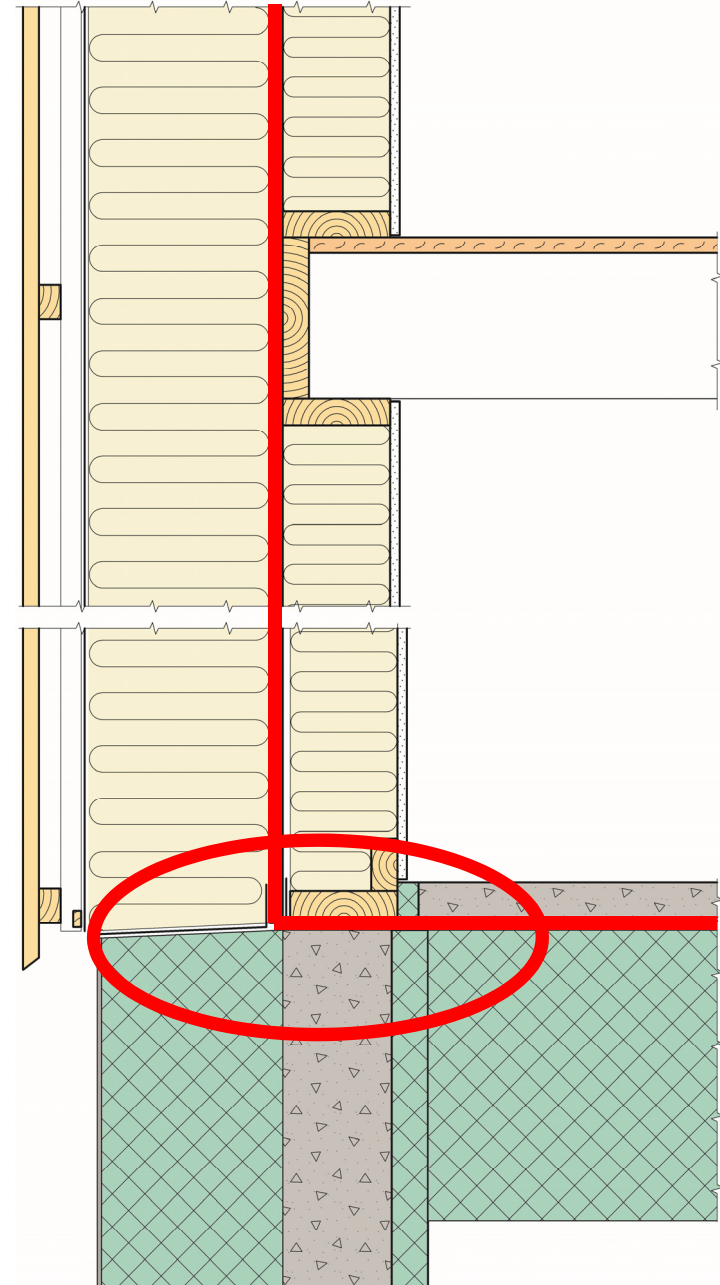

Innvendig bærevegg

Vegg / Sokkel

- Noen momenter:
- Eks.: "Bindingsverksvegg"
- "Påhengt isolasjon"
- **Metode:** Innenfra og ut

- Vegg: Plate som sperresjikt?
  - Kontinuerlig forbi et.skille
- Sperresjikt mot grunnen
- Kuldebrobryter vegg/sokkel

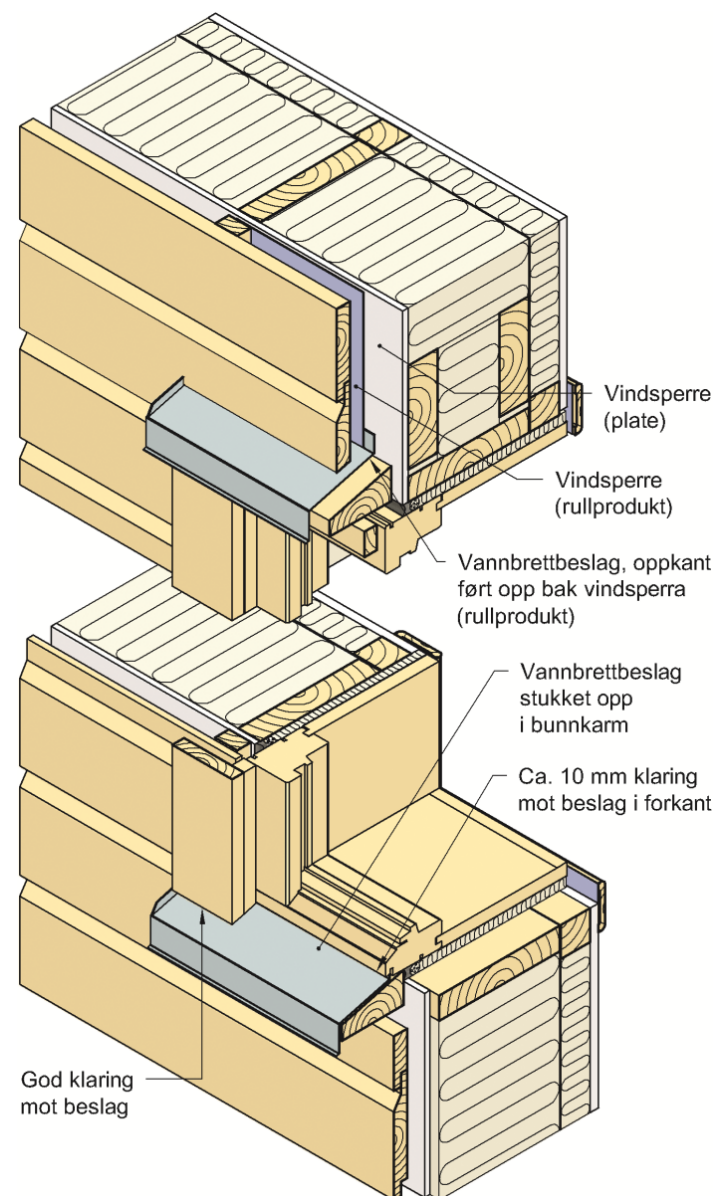
Vindusdetaljer

■ Fuktsikring

- Drenering av kledning
- Vannbord
- Sålbenk
- Beslag
- Kuldebro?

■ Lufttetting

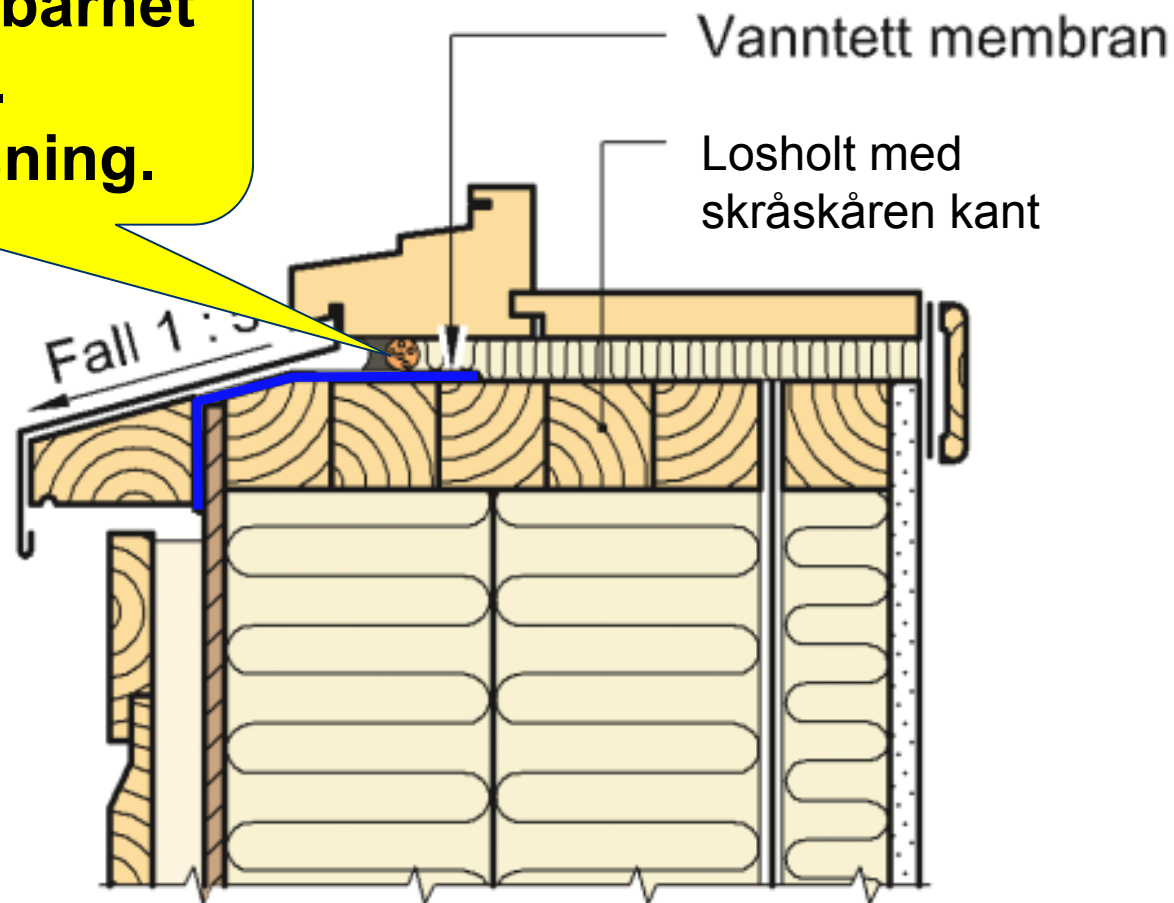
- Vindsperre
- Dampsperre
- Fugetetting

Vindusplassering i vegg

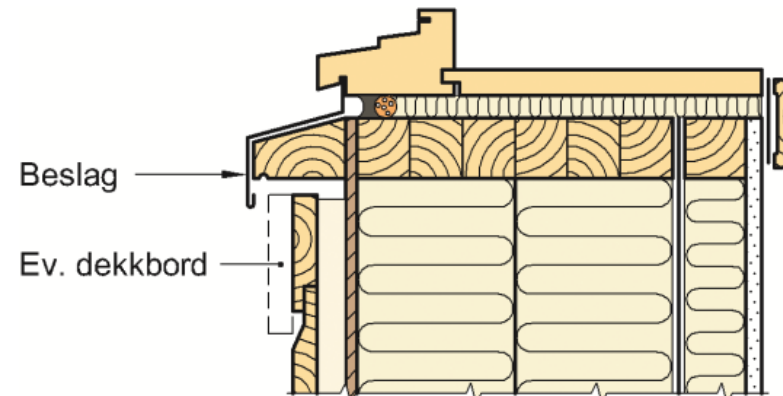
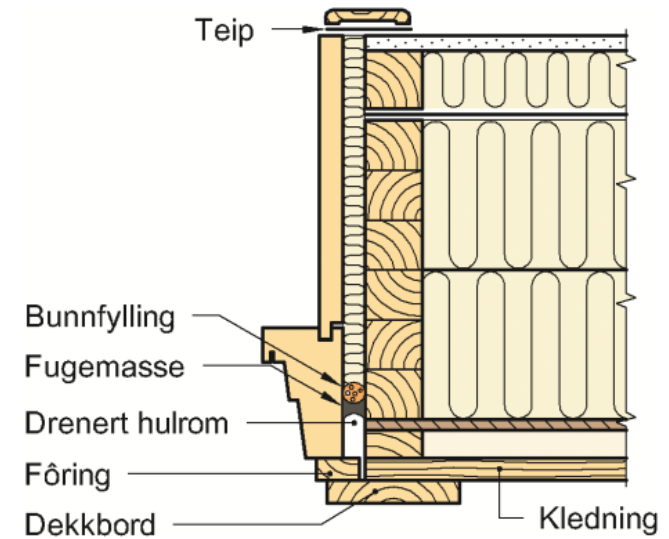
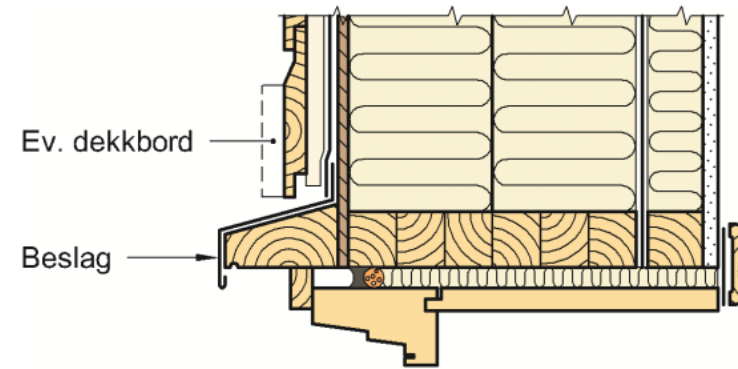
Kuldebro og fuktsikring

Plassering av vindu så langt inn øker sårbarhet for vannlekkasjer. Mindre robust løsning.

Vinduer

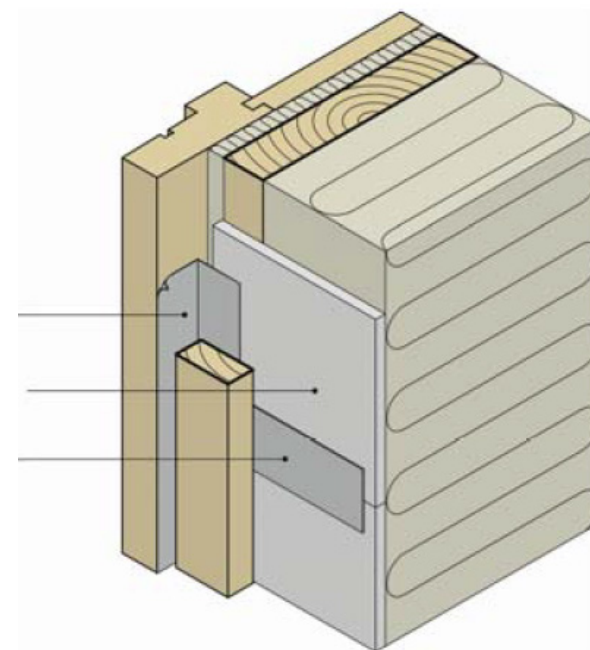
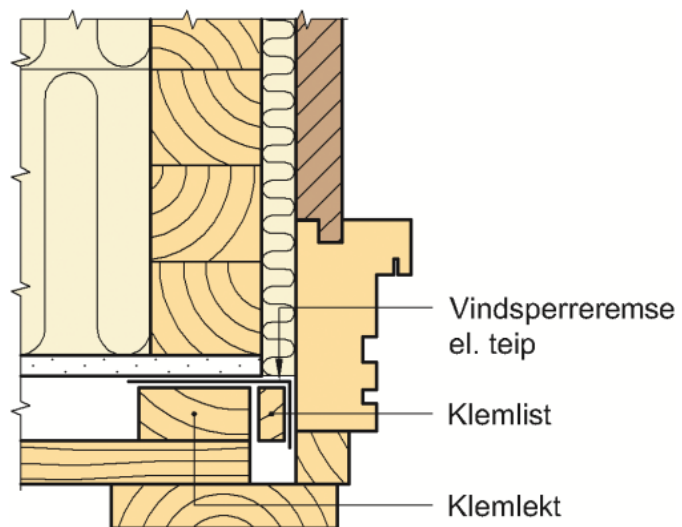
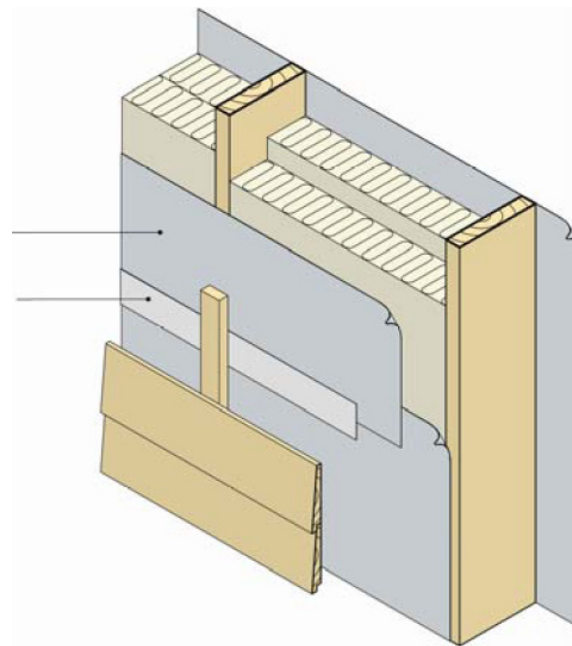
- Tetthet
- Plassering
- Robusthet mot klima
  - Langt ut i veggen

Tettedetaljer

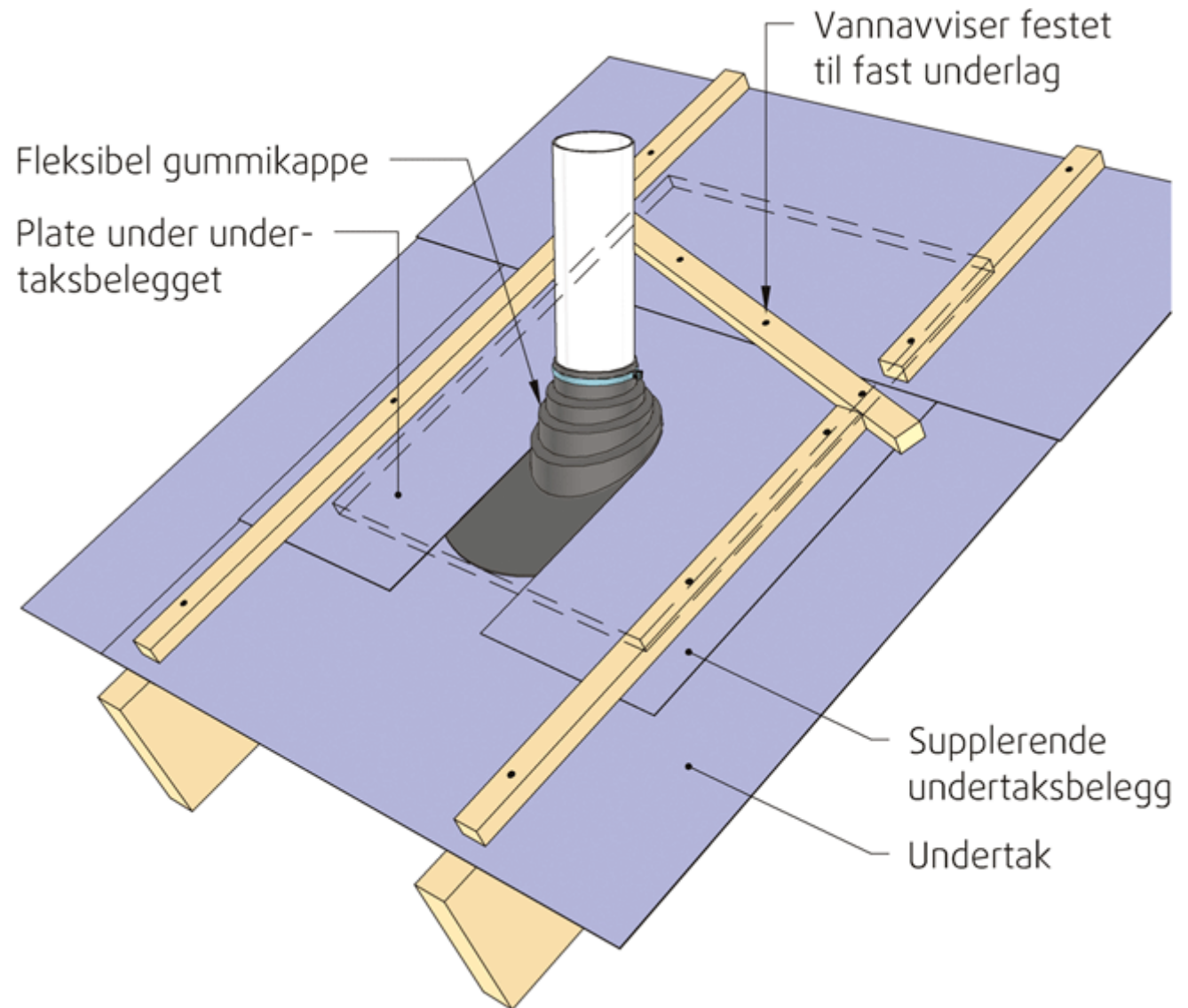
■ Tetting med teip:

- Vindsperrer
- Dampsperrer
- Vindusdetaljer
- **HUSK:** Dokumentasjon

Gjennomføringer i taket

■ Mansjetter

Takk for oppmerksomheten !